

1

אונקלוס

במדבר פו שלח רכג

אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: למען תזכרו ועשיתם את-כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם: אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי

ותעבדו ותהו וזלא תפעו בתר הרהור לבבון ובתר חיזו עיניכון די אתון טען בתריהון: מ בדיד דתדכרון ותעבדון ית כל פקודי ותהו קדישין קדם אלהכון: מא אָנא יי אלהכון די אפקית

רשי

לקט בהיר

וחמשה קשרים הרי תרי"ג (במ"ד י"ח כ"א): ולא תתורו אחרי לבבכם. כמו (י"ג כ"ה) מתור הארץ, הלכ והעינים* הם מרגלים לגוף** מסרסרים לו את העצירות, העין רואה והלכ חומד והגוף עושה את העצירה (תנ"ח - במ"ח): (מח) אני ה'. נאמן לשלם שכר*** (ספרי): אלהיכם. נאמן ליפרע**** (ספרי): אשר הוצאתי אתכם. על מנת כן פדיתי אתכם (ספרי) שתקבלו עליכם גזירותי**': אני ה' אלהיכם. עוד

ורבינו הולך אחר מנהגיו עתה (ג"א): (מח) פי' הגוף שואל הנאות גשמיות והעינים והלב הולכים ומבקשים לו כמו המרגלים ההולכים לתור, ופעמים בדרך איסור, וזה פי' הכתוב ולא תתורו אחרי לבבכם לא תלכו אחר ריגול לבבכם ועיניכם אשר אתם זנים כשהיא זנוה כלומר לעצירה נגד רצון הבור"ה: מט) שהרי נאמר אלל קיום מצות: ג) ששם זה פירושו שופט ודיין, והנה לא אלל כל המצות נאמר אני ה' אלל בני אופנים או שהוא מצוה נגד טבעו ומהותו של תכונת האדם ורצון והירות חריזות ימירה לקיימו כגון עריות וחמדה ממון, או אלל קיום כלל המצות כגון הכא, לזה מזהיר הכתוב ביותר, ומז"ל ראו בכתוב זה ג' מיני אזהרות המחייבים אותנו לקבל עול מלכותו ולקיים מצותיו יתב"ש, א) תקות קבלת השכר, וזה אומרו אני ה'. ב) מורה העונש והפרענות שיש בצעוולם, זה מה שאמר אללקים. ג) הכרת הטובה לו שהטיב עמנו והעלנו יותר משאר בריותיו אשר ברא שהזיאלנו ממלרים משעבוד לגאולה, ועוד לנו יותר שצעת הוצאתנו מעבדות לחירות המנה עמנו, וקבלנו עלינו הכרת הטובה לקבל ולקיים גזרותיו, וזה מה שאמר להיות לכם לאלקים, וסיים הכתוב לומר עוד הפעם אני ה' אללקים לומר שכלל כל האמור מכל מקום אני ה' אללקים, שאם ימצא מי שיאמר מוחל אני הטובות ואיני ירא מן העונש הגם שישוב אותי לעבדות ולשעבוד לא הועיל כלום, כי ביד חזקה אמלך עליכם, וזה המשך ומוקן דברי רבינו (בא"י): גא) כבר ביארנוהו

שינוי נוסחאות והעין

אור החיים

הוא יזכיר אתכם וימנע אתכם מחטא מכל מין חטא, ולזה דקדק לומר ועשיתם על דרך אומרים ז"ל (קידושין ל"ט): ישב אדם ולא עבר עצירה נחמין לו שכר כעושה מצוה והעמידוהו בצאה לידו עצירה ופירש ממנה, ואמר והייתם קדושים*** על דרך אומרים ז"ל (ויק"ר כ"ד) אין נקרא קדוש אלא הפורש מן העריות ואומרו אני ה' אלהיכם*** וגו' פירוש חיוב העבדות שאני מחייב אתכם לעשות עליו סימן לנד שהוצאתי אתכם וגו', וכפל לומר פעם ב' אני ה' אלהיכם הוא חיוב מושכלים, ועיין

שהאדון מצוה לעמוד ולעשות כל מלאכות אשר לזה ה' לעשות, ואמר ולא תתורו וגו'*** פירוש לנד שהנגלה הוא דבר שהעין חפצה וחושקה בו, ומצות המלך היא ליווי עשות הפך הרצון הטבעי ושנוא הערב המורגש, ומן הנמנע שיטמוד בדבר אלא בהערה סימן עבדותו הוא יכופהו להפוך אשר עינו ולבו שם יחפון. ואמר למען תזכרו ועשיתם***, יתבאר על דרך אומרים ז"ל (מנחות מ"ד) מעשה באדם אחד וכו' כיון שעלה וכו' טפחו לו לצינותיו על פניו וכו', והוא אומרו למען תזכרו פירוש שהצינות

אור בהיר

רנז) מה פעולה עושה הצינות שלא יחור. רנז) הלא כבר אמר דבר זה. רנח) והיאך יקדשו הצינות. רנח) מה ענין יציאת מצרים לצינות. רס) פי' לזה כפל, הא' לומר שאנו עבדים לו יתבדך שהוא ברא ויזר אותנו, והב' לומר שגם השכל יסכים

למה נאמר כ המקום לא ש נועלים שכר (יח"כ כ"י) אכ דבר אחר ל שהבנתו צמ בכור אני הו קלא חילקין) היא (ספרי - ב העתקתי למנ כוכבים, לומ עבדות כוכבי ה"ה, וכן הוא ירדת* ותתן שינוי נוסחאות - עתה ונורות ורי ואת שבת כ תלייה (תוס'), הכתוב לומר שו בלא פרשיות א ולרמות שיחוק קושיא זו דמיי

זני א ציג ט
(רצן ביינג אצט גאבווג)
ש"ל רג"ה

2

יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: ^א וְהָיָה לְךָ
 לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן
 תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ בִּי בְיַד
 חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: ^ב וְשִׁמַּרְתָּ
 אֶת־הַחֲקֵה הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים
 יְמִימָה: ^פ וְהָיָה כִּי־יִבְאֶךָ יְהוָה אֶל־

במפקי מצרים: ט ויהי לך לאות
 על ידך ולזכרון בין עיניך בדיע
 תהי אוריתא דין בפומך ארי
 בידא תקיפא אפקך יי מצרים:
 ותשר ית קמא דדא לזמנה
 מזמן לזמן: י ויהי ארי יעלךך יי

לקט בהיר

רש"י

השאלה בעלמנו אינו מוכרח שכוונתו לכם ולא לו, לזה רמז
 חשונתו במוך חשונת שאינו יודע לשאל (ב"ב): (יב)
 יליאת מלרים הכחונה בסוף פסוק, ונדרש מסיפא לרישא
 כלומר מה שהוליאך ביד חזקה זאת תהיה לך לאות על ידך
 (ס"ה"ז): (יג) שסחם יד היא יד שמאל, שנאמר (ישעי'
 מ"ח) אף ידי יסדה ארץ וימיני עפחה שמים, ואומר (שופ'
 ה') ידה ליחד משלחנה וימינה וכו' (מכיל'): (יד)
 פירש"י נמנחות בדרך השני לשון אחר ידנה יד כהה עמיא
 בלא כח עכ"ל, ולא כש"ח שכתב לשון חושך: (טו) בגמ' ר'
 עקיבא אומר לא נאמר חוקה זו אלא לענין פסח בלבד, ופירש"י דאיירי בה לעיל מניה והאי מימים ימימה משנה לשנה

עשה ה' לי וגל נך, שאינו היית כס לא היית כדאי
 לגאל (מכיל'): (טז) ויהיה לך לאות, יליאת מלרים:
 תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון בין עיניך.
 (רולח נומר) שתחובו פרשיות הללו ותקשרם בראש
 ובזרוע: על ידך. (על יד שמאל') (מכיל' - תהי - מנחה
 יי), נפיוך ידכה מנח בפרשה שנייה, לדרוש בה יד
 שהיא כהה' (מנחה טס: י) מימים ימימה. משנה
 לשנה' (עריבן ייט: יא) (והיה כי יבאך. יט

אור החיים

שעל כל פנים הוא לריך להגיד אפילו צינו לצין
 עלמו אם כן למה אמר לצנך, ואולי שבאמלעות
 היתור אני מצין כן ולא בלא יתור' (פ"ד). ואפשר עוד
 שירמוז באומרו והגדת לצנך שאם יגיד הגדה
 האמורה בענין יזכה ה' שיגיד לצנו וכדי שלא
 העטה לומר דוקא' (פ"ד), לזה אמר לאמר:
בעבור זה (פ"ד) אולי שרמז בתיבת זה י"ב מלות
 הרשומים בחג הפסח, ג' דברים פסח מנח ומרור,
 והגדה, וז' ימי החג, וקידוש יום א' וצ' (פ"ד), הרי
 י"ב כמספר ז"ה, והוא אומרו בעבור זה עשה וגו',
 והגם שז' ימי החג לענין חרו"ג מלות אינם נמנים
 לז' מלות (פ"ד):

משונת, והוא אומרו והגדה דברים קשים שלב
 האדם נעקש מהם, ואחר כך מסיים בשבת, והוא
 אומרו לאמר אמירות משונחות משמחים את הלב
 ומסעדים אוחו, ואמר ציוס הכוא הודיע במהק
 לשון נדיק כי הלילה הכוא יוס תקרא לא לילה,
 והוא אומרו (תהלים קל"ט) ולילה כיוס יאיר, ולא
 חש שהעטה לומר יוס ממש ממח שגמר אומר
 בעבור זה שהוא בשעה מנח כו' כאומרם ז"ל, ואולי
 כי סמך ציוס הכוא עם והגדה כי גם זה (פ"ד)
 בכלל מלות ההגדה. עוד ירצה באומרו לאמר להיות
 שאמר והגדה לצנך היות אם יש לו צן אם אין לו צן
 יהיה פטור' (פ"ד) תלמוד לומר לאמר שעל כל פנים
 לריך להגיד אפילו צינו לצין עלמו. ואם האמר כיון

אור בהיר

קפח) שאותו לילה כיוס יאיר. קפח) מסיפור יליאת מלרים.
 יש למי לומר אז הוא שחייב לאמר. קפח) דוקא אם יש לו צן חייב.
 קפח) ולא אמר בעבור אלו. קפח) פירוש יוס טוב הא'
 ויוס טוב הב' שהוא שניני של פסח, ונחשב לאחד. קפח) אבל בדרך רמזי טבל למטתו לו'.

והרסין וערכין דנחל ותחדון
 קדם יי אלהכון שבעת יומין:
 מא ותחגון יתה חנא קדם יי
 שבעת יומין בשתא קים עצם
 קדריכון בירחא שביעאה תחגון
 יתה: מב במטליא תיחבון שבעת
 יומין כל יציבא בישראל יחבון
 במטליא: מג בדיף דייעון דריכון
 ארי במטליות ענני אותבית ית
 בני ישראל באפקותי יתהון
 מארעא דמצרים אנא יי
 אלהכון: מד ומליף משה ית

וענף עין עבת וערביי נחל ושמחתם
 לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים:
 מא ותחגתם אתו חג ליהוה שבעת ימים
 בשנה חקת עולם לדרתיכם בחדש
 השביעי תחגו אתו: מב בפסח תשבו
 שבעת ימים פליהאזרח בישראל
 ישבו בפסח: מד למען ידעו דרתיכם
 כי בספות הושבתו את בני ישראל
 בהוציא אותם מארץ מצרים אני
 יהוה אלהיכם: מד וידבר משה את

רש"י

לקט בהיר

חכו אחרוג (סג - סז): כפת תמרים. חסר ור"י.
 למד שאינה אלא אחת (סז - סט): וענף עין עבת.
 שענפיו קלועים יי כעבותות וכחבלים, חכו הדם
 העשוי כמין קלועה (סז - סט): (מז) האזרח. * זה
 אזרח (ת"ס): בישראל. לרבות את הגרים יי (ת"ס):
 (מג) כי בסכות הושבתו. ענני כבוד יי (ת"כ - סוכה

מפלפלין ולא הקשו ממה שדר באילנו, משמע שאינו דר
 (ב"ב): (סג) פי' היל"ל כפות וכתיב כפת, ויש אם
 למסורת וקרינן כפת דהיינו אחת, ור"ל א"כ לכתוב כף
 תמרים, אין קושיא, שכף תמרים פירושו אשכול וכו' תלויים
 תמרים (פי' פירות ולא העלים) הרבה, אבל כפות פירושו
 עלים הרבה כפותים ביחד, כן הוא בסוכה נ"ב: (סד)
 פירש"י שהעץ מחופה בעלין על ידי שהן עשויין בקליעה
 ושוכנין על אפיהן עכ"ל: (סד) כן הוא בת"כ, ופירושו שהלא חיצת אזרח הוא מי שנוגד ונחגל כאן ואינו בא מארץ אחרת
 לא הוא ולא אבותיו, והיינו ישראל בן ישראל (ועיין בכלי יקר שהסביר בטוב טעם למה נקט הכתוב דוקא לשון זה אזרח),
 ור"ל למה אמר הכתוב עוד בישראל, ודאי לרבות בא כל שבישראל אפילו אינו אזרח אם הוא בתוך ישראל חייב בסוכה, והגם
 שבת"כ הרחיבו רז"ל לדרוש עוד מתיבתא, כל"ל לרבות קטן שהגיע לחינוך, ומאות ה"א של האזרח ממעטו נשים, רבינו לא
 הביא כל זאת שאינו מוכרח על פי פשוטו (וגם כל דרושים האלו הם אסמכתות כדמסקינן בסוכה) ומה שאמרו בת"כ
 בישראל לרבות גרים, ועבדים משוחררים" פשוט הוא שהלא גר גמור הוא וכל דינו כגר לזה השמיטו רבינו (מ"ל), ואל
 יקשה לך שמלאנו בכמה מקומות שהבי"ת אדרבה מיעוט הוא כגון כי ביחזק יקרא לך זרע ולא כל יחזק, אין קושיא, שהכא
 שאני ושאני, דכתיב קודם האזרח שפירושו ישראל ובפרט אומרו "כל" האזרח א"כ ודאי שתיבת בישראל לרבות בא ולא
 למעט (ב"ב), וכוה מיושב למה לרז"ל ולרש"י להביא האזרח זה ישראל, וכי מי אינו יודע זאת, ולדרכינו נכון הוא, שרק
 משום זה מרבינן גרים מבישראל, וכל זה הוא לפי הת"כ, ולא כן מסקינן בסוכה, ונלאו ונדחקו המפרשים להשוות דברי רבינו
 עם הגמ', ואני לקצר באחי, והעיקר שזה הת"כ מתאים לפשוטו כנ"ל: (סד) זו דעת ר' עקיבא, ור' אליעזר פליג, ואמר
 בסוכות ממש (פי' מה שזנו כל אחד לעצמו), וכתר רבינו בזה שמתאים לפשוטו דכתיב הושבתי שפירושו אני הקב"ה, ולא
 אמר כי בסוכות ישבו וגו' (רא"ש), וכן הוא בכלי יקר, ובעל קרבן אהרן כתב על זה שאינו נכון, שאין המדובר מעשיית
 הסוכות אלא להושיב את בני ולזה אין נפ"מ בין ענני כבוד לסוכות ממש, ואפשר לתרץ זאת, שגם ליכא בתוך העננים היה
 צריך כח אלקי, וגם גלוי היה ומעשה הקב"ה, שהלא פלט לחזק את הערב רב גם זבים ומלועים (ב"ב), והרמב"ן ז"ל כתב
 על דברי רש"י אלו ח"ל: והוא הנכון בעיני על דרך הפשט כי לזה שידעו הדורות את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה עמהם
 להפליא שכן אחת ענני כבוד עכ"ל:

שינוי נוסחאות * אורח זה אורח האורח להוציא את הנשים.

ו ויברך להתעטף בציצית. אע"ג דאין לא ידעינן דענין עיטוף אלא מדמזכרין להתעטף מכל מקום הקדים רבינו לכתוב מחלה דין העיטוף וסידורו משום דבעל כרחך צריך לומר דמדקיימא לן דענין עטוף לפיכך חקנו לצרך להתעטף דאם לא כן למה לן עטוף ילכש ציצית בלא עטוף ולא יצרך להתעטף אלא על מצות ציצית:

ז ונקראים ציצית כו'. ברייתא בפרק המכלת והוצרך רבינו לכתוב מפני מה נקראים ציצית כדי לפרש שעל כן צריך להפרידם זה מזה: ויכוין בהתעטפו כו'. מה שהכריח לרבינו להורות דנצי שיכוין

ה ויברך להתעטף בציצית (*): ז ונקראת ציצית (ו) על שם החוטין הנפרדין ממנה כדכתיב (יחזקאל ח ג) ויקחני בציצית ראשי. (ו) ועל כן צריך להפרידם זה מזה: ז ויכוין בהתעטפו שצונו המקום להתעטף כדי שנוכר כל מצותיו לעשותם: ח (ט) ויעיין הציצית קודם לכן שיהיו שלמים

בהתעטפו וכן בהלכות תפילין (סי' כה) ובהלכות סוכה (סי' מרכה) נראה דלפי שכתוב בפרשת ציצית (נמדבר טו ט) למען תזכרו וגו' ונתפילין (שמות יג ט) והיה לך לאות וגו' למען תהיה תורת ה' צפיה כי ציד חזקה הוציאה ה' ממצרים ובסוכה (ויקרא כג מג) למען ידעו דורותיכם גו' יורה כי עיקר המצוה וקיומה תלויה בצונחה שיכוין בשעת קיום המצוה מה שאין כן שאר מצוות דיוצא ידי חובתו אע"פ שלא יכוין בה דבר כי אם שעושה המצוה לשם ה' שצוה אותו לעשותו ועיין במה שאכתוב בהלכות סוכה (סס סע"ג) בסייעתא דשמיא: [

ח ויעיין הציצית כו'. הרא"ש בסוף הלכות ציצית כתב דהתחד אל דבר ה' ידוק הציצית קודם עטיפה כדי שלא יצרך זרקה לבטלה משמע מלשונו דמדינא אין צריך לבדוק בכל שעה שמתעטף דמוקמינן לה אחזקה כשרות עד שיודע לו שנפסלו אלא מדת חסידות שיהא חרד פן יצרך זרקה לבטלה והכי משמע בתשובת הרא"ש כלל ז' סימן ט' דכתב דהעולם לא נהגו לבדוק בכל שעה שמתעטף דמוקמינן להו בחזקה כשרות ומסיק דאם רוצה להחמיר יבדקם כל שעה עיין שם ודלא כדמשמע מדברי צ"י דדברי הרא"ש בתשובה קא סתרי דבריו בפסקיו דלימא אלא כדפרישית אכן נראה לפענ"ד דמן הסתם אין לסמוך על החזקה מדינא לגבי ציצית דדוקא היכא דהחזקה קבוע ואחיא ממילא מזד טבע העולם כמו בהמה דהויא בחזקה כשרות משעה שגולדה (מולין ט). אבל הכא חזקה אינה ממילא אלא תליא

במעשה האדם שתיקן הציצית לא סמכינן אחזקה דשמיא נתקלקל אח"כ תדע דהא גבי רוצה דעדיף מחזקה כדאיתא בריש פרק האשה שהלך בעלה וזרחה למדינת הים (יבמות קט:) אפילו הכי ברובא דתלי במעשה לא אזלינן בתר רוצה כדמסיק רבינא בצבורות פרק הלוקח בהמה (כ) ומשום הכי לגבי שחיטה אי איתא קמן צריך למיבדקיה ולא קא סמכינן אחזקה דרוב המצויין אלא שחיטה מומחין הן (מולין ג): והיינו משום דהחזקה אינה ממילא אלא על ידי שלמד הלכות שחיטה ושמיא שכתב וכן כתב הר"ן בפרק האיש מקדש (קדושין כג דבור ראשון) דבין סבלנות לגבי רוב דנהי דבעלמא לא חיישינן למיעוטא היינו דוקא ברוב שהוא קבוע מזד טבע העולם כגון רוב נשים מתעברות וילדות ומיעוט מפילות אבל רוב שאינו אלא מזד מנהג העולם והמנהג עשוי להשתנות אין זה רוב חשוב שלא לחוש למיעוטו ע"כ והוא הדין והוא הטעם לגבי חזקה כאשר ביארנו וכן כתב הרמב"ן לשם בפרק המלחמות (כא:) וכן נראה מדעת רבינו שכתב ויעיין הציצית קודם לכן כו' דמשמע מלשונו זה דמדינא חייב לעיין כו' ולא משום חסידות שיהא חרד כדעת הרא"ש אכן אם דק עליהו והניחו במקום

דרכי משה

לי כי חששו לדברי הפוסקים שאין יוצאין בטלית קטן כזה ולכן לא מברכין להתעטף או להתלבש דאז הוה משמע דעכשיו מקיימין המצוה כהוגן רק מברכין השם יתברך שנתן לנו מצות ציצית ואף שאין מקיימין אותה עכשיו כתקנה ולכן חקנו לשון על דלשעבר משמע כן נראה לי טעם המנהג וכן כתב הרא"ש ז"ל בשם ר"ח (שבח) פרק רבי אליעזר דמילה (סי' י) ופרק קמא דפסחים (סי' י) לענין ברכת מילה ועיין שם:

פרישה

כצנורית של גוים דטקות מלמטה ופרודות מלמעלה ע"כ נמצא דשם ציצית נאמר

ואש ויחפלו וכן לקמן סימן קפ"ג עיטוף דברכת המזון והמשך הלשון כן הוא ויכסה ראשו שלא ירא דמילתא

ה ויברך להתעטף בציצית. בתוספתא דברכות פרק בתרא (הט"ו) ועיין בסיומן כ"ב: (וב) ודענין טלית קטן כתוב בכלבו (סי' כג) שאין מצרכין עליו להתעטף ציצית אלא על מצות וגם בנמוקי יוסף (ציצית יב) כתוב שנהגו שלא לצרך עליו להתעטף אלא נהגו לצרך על מצות ציצית ואין לבטל המנהג עכ"ל ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל הקשה דכיון דקיי"ל (פסחים ו:) דעל לשעבר משמע וקיי"ל (שם) דכל המצות מצרך עליהן עובר לעשייתן היאך יצרך על מצוה זו על וכן כתב האגור (סי' כה) בשם מהר"י מולין (תשו' מהר"ל סי' י) שיש מצרכין על טלית קטן להתעטף וכן משמע בצאורה חיים ואין לחוש אם יש בו עיטוף כי נוסח הברכה היא כמו ליטש בסוכה וכהנה רבות עכ"ל (ה) ומה שכתב בצאורה חיים משמע שמצרכין על טלית קטן להתעטף הוא ממה שכתב בסמוך שאם יש לו ציצית בחלוקו יכול ללבוש מיד וכו' ויצרך להתעטף ציצית: ז ונקראת ציצית על שם החוטין הנפרדים ממנה וכו' ועל כן צריך להפרידם זה מזה. בפרק המכלת (מנחות מג.) הנו רצון ציצית אין ציצית אלא ענף וכן הוא אומר (יחזקאל ח ג) ויקחני ציצית ראשי אמר אבי וצריך לפרושה כי ציצית דלרמב"א. ופירש רש"י כצנורית של גוים דטקות מלמטה ופרודות מלמעלה. וכמו כן בעיטור (שער ז ח"ג ע"ד) בעודן מכלת ין קאמר להפריד מכלת לזד אחד ויפה לדקדק ולעשות זכר למכלת עכ"ל:

ח ויכוין בהתעטפו וכו'. פשוט הוא:

ט ויעיין הציצית קודם לכן שיהיו שלמים וכו'. כן כתב הרא"ש בסוף הלכות ציצית (דנין עשיית ציצית) וזה לשונו והתחד אל דבר ה' ידוק הציצית קודם עטיפה כדי שלא יצרך זרקה לבטלה ע"כ. ואף על פי שכתב בתשובה כלל ז' סימן ט' שהעולם לא נהגו לבדוק כל הציציות בכל שעה שמתעטף משום דמוקמינן להו בחזקה כשרות כתב רבינו דבריו בפסקים שהתחד אל דבר ה' יש לו לבדוק:

ה ויברך להתעטף בציצית (*): ז ונקראת ציצית (ו) על שם החוטין הנפרדין ממנה כדכתיב (יחזקאל ח ג) ויקחני בציצית ראשי. (ו) ועל כן צריך להפרידם זה מזה: ז ויכוין בהתעטפו שצונו המקום להתעטף כדי שנוכר כל מצותיו לעשותם: ח (ט) ויעיין הציצית קודם לכן שיהיו שלמים

לי כי חששו לדברי הפוסקים שאין יוצאין בטלית קטן כזה ולכן לא מברכין להתעטף או להתלבש דאז הוה משמע דעכשיו מקיימין המצוה כהוגן רק מברכין השם יתברך שנתן לנו מצות ציצית ואף שאין מקיימין אותה עכשיו כתקנה ולכן חקנו לשון על דלשעבר משמע כן נראה לי טעם המנהג וכן כתב הרא"ש ז"ל בשם ר"ח (שבח) פרק רבי אליעזר דמילה (סי' י) ופרק קמא דפסחים (סי' י) לענין ברכת מילה ועיין שם:

כצנורית של גוים דטקות מלמטה ופרודות מלמעלה ע"כ נמצא דשם ציצית נאמר

7 f

ונקראים תפילין לשון פליטה שהן אות ועדות לבד רואינו וכו'. כן כתב הראש"ש בראש הלכות תפילין (פי"ג ד"ה מ"ר לטעמיה):

(וב) ויניח של יד תחלה. נסוף פרק הקומץ (לו). תנא כשהוא מניח מניח של יד תחלה ואח"כ מניח של ראש וטעמא משום

דכתיב וקשרתם לאות על ירך והדר והיו לטוטפות בין עיניך ונסימת כ"ח (ד"ה וימתן) יתבאר שאפילו פגע בשל ראש תחלה יסלקנו ויניח של יד תחלה:

ה ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח

תפילין ואח"כ של ראש ויברך על מצות תפילין. נסוף פרק

הקומץ (סז) אמר רב חסדא סח בין תפלה לתפלה תחור ומברך סח אין

לא סח לא והא שלח רב חייה בריה דרב הונא משמיה דרבי יוחנן על

תפלה של יד אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין ועל

תפלה של ראש אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין אבי

ורבא דאמרי תרזייהו לא סח מברך אחת סח מברך שמים ופירש רש"י

סח מברך שמים כדשלח רב חייה לא סח אין מברך אלא על של יד בלבד

וכן נראה שהוא דעת הר"ף וכן פסק הרמב"ם (תפילין פ"ד ה"ה) אבל

התוספות (מנחות לו. ד"ה לא סח) כתבו שר"ת פירש לא סח מברך

אחת על של ראש על מצות תפילין סח מברך שמים על של ראש שר"ת לחזור ולברך להניח וכן כתב בשמושא רבא (ד"ה וכשמניח) וכתב

סמ"ג (עשין כג קה ע"ג) שמנא בילמדנו (מנחות ס"פ נא) כדברי ר"ת ולא כדברי המפרשים לא סח מברך אחת כלומר יוצא בברכה שברך

על של יד אפי"פ שיטתו בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג) תלמוד שלנו עיקר עכ"ל וכן כתב הראש"ש (הלי תפילין פי"ד) דכדברי ר"ת מתבאר

שעיקר תיקון הברכות כך היטה בתחלת הנחתה תיקנו לברך להניח וקאי נמי על של ראש וכשמניח של ראש מברך על מצות שזו היא

גמר המצוה הילכך אם סח והסית דעתו לר"ת לחזור ולברך גם להניח וכן אם מניח תפילין של ראש לבדו יברך שמים וכתב שרוב הגאונים

פירשה (מ) והקריב עליו בל הקרבנות שנאמר ארחץ בנקיון כפי האפובבה וגו'. אף על גב דלא נזכר תפילה בפרסוק זה (ולפע"ד נראה

שהתפילה מרומז במלת כפי על דרך (איכה ג מא) נשא לבננו אל כפיס וכו') הכי פירושו הלא דוד ודאי לא היה כהן ואם כן מאי ואסובבה את מונחך יי

דקאמר אלא ודאי התפילה שהיה מתפלל בנקיון היא במקום קרבן של מנועה כמנועה הקרבן כמו שכתב לקמן סוף סימן ז"ח הילכך נמשך כאלו

סיבג המונח להקריב קרבנותיו ומיהו זה אינו אלא דוקא כשקרא קריאת שמע והניח תפילין דנלאו הכי אין תפילתו תפילה גמורה דהא לר"ת לנסוך גאולה

לתפילה כמו שכתב לקמן סימן קי"א גם תפילין לריכין שיהיו על ראשו בשעת תפילה כמו שכתבנו לעיל (אות ד) ועוד דאם תאמר דאין לר"ת לעשות כל זה אם כן אינו ראיה מדוד לומר דנמשך כאלו הקריב כל הקרבנות דדילמא

דוד עשה הכל וק"ל: (ט) כי שם יי נקרא על"ך ודרשינן אלו תפילין. "שם יי"י"י נקרא ראשי מינוח ש"ן שנחפילין שנראש וכו' נעל

ונקראים תפילין לשון פליטה וכו'. פירוש תפילין לשון ויכוח כמו ויפלל (תהלים קו ל) שעשה פלילות עם קונו (מנחותין מד). על

שם שהם עדות והוכחה שהשם נקרא עלינו ויראים מאתנו וכדאמר רבי אליעזר (מנחות לה): וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך

וגו' אלו תפילין שנראש וכן כתבו תוספות פרק הקומץ (דף ל"ד):

ד"ה לטעמיה חזו שכתב רבינו לשון פליטה שהן אות ועדות לכל רואינו

שהשכינה שורה עלינו דבימות אות זה שאנו מנמנים את האומות שיחודו

יתברך שאנו מייחדים אותו יתברך הוא אמת ושעל כן השכינה שורה עלינו

הנה על ידי זה הם יראים מישראל:

ד ויכוין בהנחתן וכו'. עיין לעיל בהלכות ל"ח נסימן ס' (פעיף ו) אלא ויכוין (בהנחתן)

[בהתעטפו] וכו':

ה ויניח של יד תחלה ויברך וכו'. פירוש נרכת להניח קאי

נמי על תפילין של ראש אלא דעל של ראש שהוא גמר המצוה ועיקרה

דיש זה ארבעה נתיים ושיי"ן מוסיף עוד לברך על מצות תפילין וכן כתבו

התוספות בפרק הרוואה (ברכות דף ס'): ד"ה אשר קדשנו על שם ר"ת ולפיכך

כשסח לר"ת לחזור ולברך להניח וגם על מצות:

ה ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין ואח"כ של ראש ויברך

על מצות תפילין סח מברך שמים על של ראש ויברך אחת כלומר יוצא בברכה שברך

על של יד אפי"פ שיטתו בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג) תלמוד שלנו עיקר עכ"ל וכן כתב הראש"ש (הלי תפילין פי"ד) דכדברי ר"ת מתבאר

שעיקר תיקון הברכות כך היטה בתחלת הנחתה תיקנו לברך להניח וקאי נמי על של ראש וכשמניח של ראש מברך על מצות שזו היא

גמר המצוה הילכך אם סח והסית דעתו לר"ת לחזור ולברך גם להניח וכן אם מניח תפילין של ראש לבדו יברך שמים וכתב שרוב הגאונים

פירשה (מ) והקריב עליו בל הקרבנות שנאמר ארחץ בנקיון כפי האפובבה וגו'. אף על גב דלא נזכר תפילה בפרסוק זה (ולפע"ד נראה

שהתפילה מרומז במלת כפי על דרך (איכה ג מא) נשא לבננו אל כפיס וכו') הכי פירושו הלא דוד ודאי לא היה כהן ואם כן מאי ואסובבה את מונחך יי

דקאמר אלא ודאי התפילה שהיה מתפלל בנקיון היא במקום קרבן של מנועה כמנועה הקרבן כמו שכתב לקמן סוף סימן ז"ח הילכך נמשך כאלו

סיבג המונח להקריב קרבנותיו ומיהו זה אינו אלא דוקא כשקרא קריאת שמע והניח תפילין דנלאו הכי אין תפילתו תפילה גמורה דהא לר"ת לנסוך גאולה

לתפילה כמו שכתב לקמן סימן קי"א גם תפילין לריכין שיהיו על ראשו בשעת תפילה כמו שכתבנו לעיל (אות ד) ועוד דאם תאמר דאין לר"ת לעשות כל זה אם כן אינו ראיה מדוד לומר דנמשך כאלו הקריב כל הקרבנות דדילמא

דוד עשה הכל וק"ל: (ט) כי שם יי נקרא על"ך ודרשינן אלו תפילין. "שם יי"י"י נקרא ראשי מינוח ש"ן שנחפילין שנראש וכו' נעל

כמו ויפלל (תהלים קו ל) שעשה פלילות עם קונו (מנחותין מד). על שם שהם עדות והוכחה שהשם נקרא עלינו ויראים מאתנו וכדאמר רבי אליעזר (מנחות לה): וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך

וגו' אלו תפילין שנראש וכן כתבו תוספות פרק הקומץ (דף ל"ד):

ד"ה לטעמיה חזו שכתב רבינו לשון פליטה שהן אות ועדות לכל רואינו

שהשכינה שורה עלינו דבימות אות זה שאנו מנמנים את האומות שיחודו

יתברך שאנו מייחדים אותו יתברך הוא אמת ושעל כן השכינה שורה עלינו

הנה על ידי זה הם יראים מישראל:

ד ויכוין בהנחתן וכו'. עיין לעיל בהלכות ל"ח נסימן ס' (פעיף ו) אלא ויכוין (בהנחתן)

[בהתעטפו] וכו':

ה ויניח של יד תחלה ויברך וכו'. פירוש נרכת להניח קאי

נמי על תפילין של ראש אלא דעל של ראש שהוא גמר המצוה ועיקרה

דיש זה ארבעה נתיים ושיי"ן מוסיף עוד לברך על מצות תפילין וכן כתבו

התוספות בפרק הרוואה (ברכות דף ס'): ד"ה אשר קדשנו על שם ר"ת ולפיכך

כשסח לר"ת לחזור ולברך להניח וגם על מצות:

ה ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין ואח"כ של ראש ויברך

על מצות תפילין סח מברך שמים על של ראש ויברך אחת כלומר יוצא בברכה שברך

על של יד אפי"פ שיטתו בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג) תלמוד שלנו עיקר עכ"ל וכן כתב הראש"ש (הלי תפילין פי"ד) דכדברי ר"ת מתבאר

שעיקר תיקון הברכות כך היטה בתחלת הנחתה תיקנו לברך להניח וקאי נמי על של ראש וכשמניח של ראש מברך על מצות שזו היא

גמר המצוה הילכך אם סח והסית דעתו לר"ת לחזור ולברך גם להניח וכן אם מניח תפילין של ראש לבדו יברך שמים וכתב שרוב הגאונים

פירשה (מ) והקריב עליו בל הקרבנות שנאמר ארחץ בנקיון כפי האפובבה וגו'. אף על גב דלא נזכר תפילה בפרסוק זה (ולפע"ד נראה

שהתפילה מרומז במלת כפי על דרך (איכה ג מא) נשא לבננו אל כפיס וכו') הכי פירושו הלא דוד ודאי לא היה כהן ואם כן מאי ואסובבה את מונחך יי

דקאמר אלא ודאי התפילה שהיה מתפלל בנקיון היא במקום קרבן של מנועה כמנועה הקרבן כמו שכתב לקמן סוף סימן ז"ח הילכך נמשך כאלו

סיבג המונח להקריב קרבנותיו ומיהו זה אינו אלא דוקא כשקרא קריאת שמע והניח תפילין דנלאו הכי אין תפילתו תפילה גמורה דהא לר"ת לנסוך גאולה

לתפילה כמו שכתב לקמן סימן קי"א גם תפילין לריכין שיהיו על ראשו בשעת תפילה כמו שכתבנו לעיל (אות ד) ועוד דאם תאמר דאין לר"ת לעשות כל זה אם כן אינו ראיה מדוד לומר דנמשך כאלו הקריב כל הקרבנות דדילמא

דוד עשה הכל וק"ל: (ט) כי שם יי נקרא על"ך ודרשינן אלו תפילין. "שם יי"י"י נקרא ראשי מינוח ש"ן שנחפילין שנראש וכו' נעל

בהלכות קטנות שלו ור"ת ז"ל פירש לא סח מברך אחת על של ראש על מצות תפילין סח מברך שמים על של ראש וכן בשימושא רבא דתפילין וכן מסתבר דאי נתקן ברכת על מצות על של ראש כשהוא מניחו בלא של יד למה לא יברך נמי אותה ברכה כשהוא מניחו עם של יד

פרישה

הטורים פרשת כי (תל"א) [תנ"א] (דברים נ"ו) ויש מפרשים כי וראו כל עמי הארץ וכו' אינו שייך כי אם בשי"ן שנראש שהיא נראית לעין כל והיא לאות גדול מה שאין כן צאות יו"ד של תפילין של יד שאינה נראית דכתיב והיה לך לאות ולא לאחרים לאות כלקמן סימן כ"ז (כ"י) שם ד"ה גרסינן) בשם ר"ן: (י) שצונו המקום להניח ארבע פרשיות. דכתיב (שמות יג ט) והיה לך לאות על ירך: (יא) ויניח של יד תחלה. נסוף פרק הקומץ תנא כשהוא מניח מניח של יד תחלה דכתיב וקשרתם לאות על ירך והדר והיו לטוטפות בין עיניך ועיין לקמן סימן כ"ח: (יב) ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין. פירוש והיא קאי גם כן אשל ראש אלא צעבור דבשל ראש יש ד' נתיים ושיי"ן והיא גמר מצוה הוסיפו עליה עוד ברכה על מצות תוספות פרק הרוואה. ולפי זה נרכת להניח שייך על התחלה שמתחיל לעשות המצוה ועל של ראש שהיא סוף המצוה שייך ברכת על מצות ושיי"ן שייך להדדי ועיין בדרישה:

דרישה

בהלכות קטנות שלו ור"ת ז"ל פירש לא סח מברך אחת על של ראש על מצות תפילין סח מברך שמים על של ראש וכן בשימושא רבא דתפילין וכן מסתבר דאי נתקן ברכת על מצות על של ראש כשהוא מניחו בלא של יד למה לא יברך נמי אותה ברכה כשהוא מניחו עם של יד

ומ"ש ואדוני אבי הרא"ש ז"ל היה מוחה בידם. טעמו משום דאין כח לשום אדם לברך זכרות מעצמו כל שלא הסכימו עליהן חכמי התלמוד ורנח הוא רגיל דהוה יתיב בתעניתא מרי יומי קאמר אבל לא שהיה מתפלל כסדר יום הכפורים ג"ל והצית יוסף פירש בענין אחר עיי"ש: ומ"ש אב"ל לשאר כ"ל דבר ואיסור מלאכה. נוהגין כמו בראשון הילכך אפי"ו אחרים לא יבשלו לו. פשוט ומהר"ס האריך בזה עיי"ש צמ"ש צ"י: ומ"ש ויש אומרים מי שעשה פעם אחת זכו. כ"כ בסמ"ק נשם הר"ס סוף הלכות יום הכפורים: ומ"ש ואדוני אבי היה מתיר לישאל עליו. כן עיקר ועכשיו לא שמענו מי שנהג לעשות שני ימים יום הכפורים ויפה המנהג שלא לעשות:

תרכה א בסכת תשבו וגו' תלה הכתוב וכו'.

איכא למידק בדברי רבינו שאין זה מדרכו בחיבורו זה לצאר הכונה לשום מקרא שבחורה כי לא צא רק לפסוק הוראה או להורות מנהג ופה האריך לצאר ולדרוש המקרא דבסכת תשבו ויראה לי לומר בזה שסובר דכיון דכתבי למען ידעו וגו' לא קיים

המלוה כתיקוניה אם לא ידע כוונתו ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיחזור ליאלת מצרים וזה הטעם צעמנו לרבינו ז"ל צמה שכתב בהלכות לילית בסומן ח' (ט):

כלל התפלות ואפילו היו עשרה אך פיוטים וקליחות יאמרו כרזונס (ה): ויש אומרים מי שעשה פעם אחת שני ימים שוב א יבוא לחזור בו לעולם וכו'. כן כתב סמ"ק (הגהות סמ"ק לר"פ סימן רנ"א אות ד) נשם הר"ס (משנין קטן סי' קלו): ואדוני אבי היה מתיר לישאל עליו. טעמו משום דמדינא א"ל להתענות אלא יום אחד לבד וכמו שכתבתי נשם סמ"ק והגהות ואם כן הו' נדר ונשאל עליו וכמו שכתב המרדכי בפרק מקום שנהגו (פסחים סי' מרד) נשם ר"מ ז' מי שרגיל להתענות תעניות שני ראש ה ליום הכפורים ושלפני ראש השנה נריך שלשה שימירו לו וכגון שנעשה שהתחיל לנהוג היתה דעתו לנהוג כן לעולם ואפילו בפעם א אם נהג נריך היתר עד כאן:

תרכה ב בסכות תשבו שבעת ימים וגו' (ויקרא כג כג—כד) תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות וז' כלומר הוקשה לו הושגת בני ישראל נכבות ודאי אחר נאחס ממצרים היה ואם כן למה לו לתלות ביציאת מצרים הכי ה כי נכבות הושגתו את בני ישראל במדבר: ועוד מאי רבותא דהושגתם נכבות שניה לעשות מצות סוכה וזכר להושגת בני ישראל נכבות ועוד למה צוה לעשות סוכות נשערי בניסן מיבעי לה כיון שהם זכר ליציאת מצרים: ולכך כתב לתרץ לראשונה מלה הכתוב מ

דרכי משה

(ה) וכן כתוב באור זרוע (הל' יו"ט סו"ס רפ"א) דיותר טוב שלא לעשות דאיכא סכנה בדבר דאמרינן בירושלמי (תלה פ"א ה"א) דהוה אבוח דשמאל עביד הכי ומיה ומיהו אין למחות ביד העושים כן עכ"ל: (ו) וכן פסק מהר"י ווייל בדרשותיו (סי' קצ"א): (ז) וכתב מהר"י ווייל (שם) דלפי דעת זה אפילו תנאי שמתנה שלא ינהוג כן לעולם לא מהני: **כתוב** במנהגים (ר"א טירנא מנהג יו"ט ע"י קיה) מי שמתענה למחרת יום הכפורים תענית חלום אין צריך להתענות לעולם: **כתבו** מהר"ל (הל' סוכה סי' א ע"מ שנט) ומהר"י ווייל (שם) יש שמתחילים לעשות הסוכה במוצאי יום הכפורים שנאמר (תהלים פ"ד ח) ילכו מחיל אל חיל וגו'. עוד כתבו מהר"ל (הל' תפלת נעילה דיו"ט סי' לג ע"מ שנט)

ממי קידשו בית דין את התדש ומחמת אורח ספק היו עושין ז ימים בכל יום טוב אבל אין דקיאין נקיבועא דירחא ואין אנו עוה התלמוד ורנח הוא רגיל דהוה יתיב בתעניתא מרי יומי קאמר אבל לא שהיה מתפלל כסדר יום הכפורים ג"ל והצית יוסף פירש בענין אחר עיי"ש: ומ"ש אב"ל לשאר כ"ל דבר ואיסור מלאכה. נוהגין כמו בראשון הילכך אפילו אחרים לא יבשלו לו. ויש אומרים (ז) מי שעשה פעם אחת שני ימים שוב אינו יכול לחזור בו לעולם דכיון שקיבלו עליו הרי הוא עליו באיסור כרת. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל היה מתיר לישאל עליו:

הלכות סוכה

סימן תרכה

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

טעם למה תלה הכתוב מצות סוכה והרבה מצות ביציאת מצרים: טעם למה מצות סוכה בחדש השביעי ולא בניסן:

בסכת (א) תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל

כיוהרא ואמו ל ידי מחלוקת וכדעת הרא"ש מלאמי נשם ספר אנו (יומא סוף פרק יו"ט) וז"ל העושין שני ימים יום הכפורים לא יתפ יום שני כי אם עם שאר הקהל ואפילו הם עשרה ומלאמי נשם אשכנזית (שו"ת מהר"ל סי' קפ"ד) שני ימים יום הכפורים אין מנ

כלל התפלות ואפילו היו עשרה אך פיוטים וקליחות יאמרו כרזונס (ה): ויש אומרים מי שעשה פעם אחת שני ימים שוב א יבוא לחזור בו לעולם וכו'. כן כתב סמ"ק (הגהות סמ"ק לר"פ סימן רנ"א אות ד) נשם הר"ס (משנין קטן סי' קלו): ואדוני אבי היה מתיר לישאל עליו. טעמו משום דמדינא א"ל להתענות אלא יום אחד לבד וכמו שכתבתי נשם סמ"ק והגהות ואם כן הו' נדר ונשאל עליו וכמו שכתב המרדכי בפרק מקום שנהגו (פסחים סי' מרד) נשם ר"מ ז' מי שרגיל להתענות תעניות שני ראש ה ליום הכפורים ושלפני ראש השנה נריך שלשה שימירו לו וכגון שנעשה שהתחיל לנהוג היתה דעתו לנהוג כן לעולם ואפילו בפעם א אם נהג נריך היתר עד כאן:

תרכה ב בסכות תשבו שבעת ימים וגו' (ויקרא כג כג—כד) תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות וז' כלומר הוקשה לו הושגת בני ישראל נכבות ודאי אחר נאחס ממצרים היה ואם כן למה לו לתלות ביציאת מצרים הכי ה כי נכבות הושגתו את בני ישראל במדבר: ועוד מאי רבותא דהושגתם נכבות שניה לעשות מצות סוכה וזכר להושגת בני ישראל נכבות ועוד למה צוה לעשות סוכות נשערי בניסן מיבעי לה כיון שהם זכר ליציאת מצרים: ולכך כתב לתרץ לראשונה מלה הכתוב מ

דרכי משה

והמנהגים (שם ע"מ ק"ט) שאין אומרים תחנון מיום הכפורים עד ז סוכות. ובמהר"ל (שם ע"מ שנה) ולמחרת יום הכפורים אין אומ למנצח אבל במנהגים ליחא וכן המנהג לאמרו. וכתבו עוד מנר (ר"א טירנא מנהגי סוכות ע"מ ק"ב) ומהר"ל (שם ע"מ שנט) אין אומ צו"צ בשבת שבנתיים וכן הוא בהגהות מיימוניות פרק (ב' דברנ [ה' דתפלה] (אות ש):

תרכה (א) עיין לעיל סימן תרכ"ד (אות ו) דמצוה להתחיל בעט הסוכה מיד במוצאי יום הכפורים וכתב מהר"ל (הל' סוכה א ע"מ שנט) מיד לאחר יום הכפורים יעשה הסוכה ואפילו אם ערב שבת דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה א]:

ממי קידשו בית דין את התדש ומחמת אורח ספק היו עושין ז ימים בכל יום טוב אבל אין דקיאין נקיבועא דירחא ואין אנו עוה התלמוד ורנח הוא רגיל דהוה יתיב בתעניתא מרי יומי קאמר אבל לא שהיה מתפלל כסדר יום הכפורים ג"ל והצית יוסף פירש בענין אחר עיי"ש: ומ"ש אב"ל לשאר כ"ל דבר ואיסור מלאכה. נוהגין כמו בראשון הילכך אפילו אחרים לא יבשלו לו. ויש אומרים (ז) מי שעשה פעם אחת שני ימים שוב אינו יכול לחזור בו לעולם דכיון שקיבלו עליו הרי הוא עליו באיסור כרת. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל היה מתיר לישאל עליו:

תרכה א בסכת תשבו וגו' תלה הכתוב וכו'.

איכא למידק בדברי רבינו שאין זה מדרכו בחיבורו זה לצאר הכונה לשום מקרא שבחורה כי לא צא רק לפסוק הוראה או להורות מנהג ופה האריך לצאר ולדרוש המקרא דבסכת תשבו ויראה לי לומר בזה שסובר דכיון דכתבי למען ידעו וגו' לא קיים המלוה כתיקוניה אם לא ידע כוונתו ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיחזור ליאלת מצרים וזה הטעם צעמנו לרבינו ז"ל צמה שכתב בהלכות לילית בסומן ח' (ט):

כלל התפלות ואפילו היו עשרה אך פיוטים וקליחות יאמרו כרזונס (ה): ויש אומרים מי שעשה פעם אחת שני ימים שוב א יבוא לחזור בו לעולם וכו'. כן כתב סמ"ק (הגהות סמ"ק לר"פ סימן רנ"א אות ד) נשם הר"ס (משנין קטן סי' קלו): ואדוני אבי היה מתיר לישאל עליו. טעמו משום דמדינא א"ל להתענות אלא יום אחד לבד וכמו שכתבתי נשם סמ"ק והגהות ואם כן הו' נדר ונשאל עליו וכמו שכתב המרדכי בפרק מקום שנהגו (פסחים סי' מרד) נשם ר"מ ז' מי שרגיל להתענות תעניות שני ראש ה ליום הכפורים ושלפני ראש השנה נריך שלשה שימירו לו וכגון שנעשה שהתחיל לנהוג היתה דעתו לנהוג כן לעולם ואפילו בפעם א אם נהג נריך היתר עד כאן:

תרכה ב בסכות תשבו שבעת ימים וגו' (ויקרא כג כג—כד) תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות וז' כלומר הוקשה לו הושגת בני ישראל נכבות ודאי אחר נאחס ממצרים היה ואם כן למה לו לתלות ביציאת מצרים הכי ה כי נכבות הושגתו את בני ישראל במדבר: ועוד מאי רבותא דהושגתם נכבות שניה לעשות מצות סוכה וזכר להושגת בני ישראל נכבות ועוד למה צוה לעשות סוכות נשערי בניסן מיבעי לה כיון שהם זכר ליציאת מצרים: ולכך כתב לתרץ לראשונה מלה הכתוב מ

תרכה ב בסכות תשבו שבעת ימים וגו' (ויקרא כג כג—כד) תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות וז' כלומר הוקשה לו הושגת בני ישראל נכבות ודאי אחר נאחס ממצרים היה ואם כן למה לו לתלות ביציאת מצרים הכי ה כי נכבות הושגתו את בני ישראל במדבר: ועוד מאי רבותא דהושגתם נכבות שניה לעשות מצות סוכה וזכר להושגת בני ישראל נכבות ועוד למה צוה לעשות סוכות נשערי בניסן מיבעי לה כיון שהם זכר ליציאת מצרים: ולכך כתב לתרץ לראשונה מלה הכתוב מ

דרכי משה

והמנהגים (שם ע"מ ק"ט) שאין אומרים תחנון מיום הכפורים עד ז סוכות. ובמהר"ל (שם ע"מ שנה) ולמחרת יום הכפורים אין אומ למנצח אבל במנהגים ליחא וכן המנהג לאמרו. וכתבו עוד מנר (ר"א טירנא מנהגי סוכות ע"מ ק"ב) ומהר"ל (שם ע"מ שנט) אין אומ צו"צ בשבת שבנתיים וכן הוא בהגהות מיימוניות פרק (ב' דברנ [ה' דתפלה] (אות ש):

תרכה (א) עיין לעיל סימן תרכ"ד (אות ו) דמצוה להתחיל בעט הסוכה מיד במוצאי יום הכפורים וכתב מהר"ל (הל' סוכה א ע"מ שנט) מיד לאחר יום הכפורים יעשה הסוכה ואפילו אם ערב שבת דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה א]:

ויכוין בהתעטפו שזו המקום וכו' וכן בהלכות תפלין נסמין כ"ה (כו.) כתב ויכוין בהנחתם שזו המקום להניח וכו' כדי וכו' מה ש עשה כן בשאר הלכות כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא זה אף על פי שלא היו לו שום כוונה אבל צ"ל שכתוב בהן (במדבר טו מ) למען תזכרו וגו' וכן בתפלין כתוב (שמות יג ט) למען תהיה תורת יי' בפניך שפשו הוא שהתפלין הם אות וזכרון כדי שיהא תורת יי' שגור בפניו כי צד חוקה הולאף יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אוו הכוונה ולכן כתב בהלכות אלו ווי

סוכה צ"ל שיהא מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו צעיינו וכו': וצ"ל שיהא מצרים וכן הרבה מצות שזו המקום להניח וכו' כדי וכו' מה ש עשה כן בשאר הלכות כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא זה אף על פי שלא היו לו שום כוונה אבל צ"ל שכתוב בהן (במדבר טו מ) למען תזכרו וגו' וכן בתפלין כתוב (שמות יג ט) למען תהיה תורת יי' בפניך שפשו הוא שהתפלין הם אות וזכרון כדי שיהא תורת יי' שגור בפניו כי צד חוקה הולאף יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אוו הכוונה ולכן כתב בהלכות אלו ווי

בהוציא אותם מארץ מצרים ב]. תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעיינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכתישנו והוא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציא אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים. והסוכות

שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו א שהקיפנו בהם לכל יכה אותנו שרב ושמש. ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שזכור נפלאותיו ונוראותיו. ואף על פי שהוציאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה סוכות בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ד ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה. וסוכה זו צריכה שתהיה במקום הראוי לעשותה. וממין הראוי. ושיהיה דפנותיה כראוי בשיעורם. ובמניינם. ושתהיה סככה כראוי. ושלא תהא גבוהה יותר משיעורה. ולא נמוכה פחות משיעורה. ולא קטנה משיעורה:

וכו' וכן גבי סוכה שכתוב למען יז וגו' משמע ליה גם כן שצריך שיה בשעת ישיבת הסוכה הטעם המנו

צמנוה: L

תלה הכתוב וכו'. כתב יוסף תלה הכתוב מצות סוכה צ"ל שיהא מצרים וכן הרבה מצות שזו המקום להניח וכו' כדי וכו' מה ש עשה כן בשאר הלכות כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא זה אף על פי שלא היו לו שום כוונה אבל צ"ל שכתוב בהן (במדבר טו מ) למען תזכרו וגו' וכן בתפלין כתוב (שמות יג ט) למען תהיה תורת יי' בפניך שפשו הוא שהתפלין הם אות וזכרון כדי שיהא תורת יי' שגור בפניו כי צד חוקה הולאף יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אוו הכוונה ולכן כתב בהלכות אלו ווי

על פירוש דאין נאמר דהוקשה לו תחלה הושגת בני ישראל בסוכות ודאי אחר נאמרו מצרים היה וכו' דמאחר דעדיין לא ידענו נ של אותן הסוכות שהושיבנו בהן אינו מן הראוי לתפוס בפשיטות שהם היו במדבר ואחר כך היה לו לדקדק למה לו לתלות מצרים מן הראוי היה לפרש תחלה טיבן של אותן הסוכות שהם היו במדבר ואחר כך היה לו לדקדק למה לו לתלות בני מצרים ועוד דכיון דעיקר הקושיא היא למה לו לתלות אותה הושגת מצרים שלא היתה אותה ההושגת רק אחר כל מצרים אלמא שאם היתה אותה ההושגת בשעת נאמרו מצרים לא היה קשה מידי ואם כן מה טעם למה שאמר וכן הרבה מ דבשאר מצות לא מצינו רק שתלה עיקר המצוה בזכירת יציאת מצרים לכו ויין לדקדק שם כמו שדקדק במצות סוכה ועוד לפי פי לא ידעתי מה השיב צמה שכחב לפי שהוא דבר שראינו בעיינינו וכו' סוף סוף קשה ל"ל לתלות ההושגת של בני ישראל ביציאת מצ מה שלא היה אלא ה"ל לתלות המצוה של ישיבת סוכה ביציאת מצרים כמו בשאר מצות ועוד לא ידעתי היאך ימשך משיבת הס התכלית המכוון מן המצוה דהיינו שיזכרו יציאת מצרים מאחר שההושגת של בני ישראל בסוכות היתה אחר נאמרו מצרים זמן הר ע"ל כן יראה לי לומר דעיקר כוונת רבינו לנאר דפשט המקרא הוא שהכוונה במצות סוכה היא לזכור יציאת מצרים אבל אין פי המקרא שהכוונה במצות סוכה היא למען ידעו כי בסוכות הושגתי את בני ישראל לכו כי צוה מקיים המצוה כתיקונה ומה שאמר הג בהוציא אותם מארץ מצרים לא קאי אלמען ידעו אלא הודיענו שהושגת של בני ישראל בסוכות היא בראותו הזמן אבל קיום המ היא צדיעת ההושגת בסוכות לכו שזה אינו אלא עיקר הפירוש שידעו כי ההושגת היתה בסוכות בהוציא אותם מארץ מצרים וזה ש חלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות כלומר דמאחר הרבה מצות שפלאם ביציאת מצרים יש ללמוד שגם מצות ס תלאת ביציאת מצרים ושהו עיקר הידיעה כמו שאמר למען ידעו ואמר טעם לזה לפי שהוא דבר שראינו בעיינינו וכו' פירוש שאם עיקר הכוונה בלמען ידעו שההושגת היתה בסוכות לכו אם כן לא היה צוה רק זכירת החסד שעשה עמהם במדבר וצדאי דהוה ו דכמה מעלות טובות למקום עלינו שהאכילנו את המן ונתן לנו הבאר ושאר חסדים ולמה צוה יותר במצות סוכה לזכור החסד של ההו

פרישה

תרכה תלה הכתוב מצות סוכה וכו'. כלומר הוקשה לו הושגת בני ישראל בסוכות ודאי אחר נאמרו מצרים היה וכו' דמאחר דעדיין לא ידענו נ של אותן הסוכות שהושיבנו בהן אינו מן הראוי לתפוס בפשיטות שהם היו במדבר ואחר כך היה לו לדקדק למה לו לתלות מצרים מן הראוי היה לפרש תחלה טיבן של אותן הסוכות שהם היו במדבר ואחר כך היה לו לדקדק למה לו לתלות בני מצרים ועוד דכיון דעיקר הקושיא היא למה לו לתלות אותה הושגת מצרים שלא היתה אותה ההושגת רק אחר כל מצרים אלמא שאם היתה אותה ההושגת בשעת נאמרו מצרים לא היה קשה מידי ואם כן מה טעם למה שאמר וכן הרבה מ דבשאר מצות לא מצינו רק שתלה עיקר המצוה בזכירת יציאת מצרים לכו ויין לדקדק שם כמו שדקדק במצות סוכה ועוד לפי פי לא ידעתי מה השיב צמה שכחב לפי שהוא דבר שראינו בעיינינו וכו' סוף סוף קשה ל"ל לתלות ההושגת של בני ישראל ביציאת מצ מה שלא היה אלא ה"ל לתלות המצוה של ישיבת סוכה ביציאת מצרים כמו בשאר מצות ועוד לא ידעתי היאך ימשך משיבת הס התכלית המכוון מן המצוה דהיינו שיזכרו יציאת מצרים מאחר שההושגת של בני ישראל בסוכות היתה אחר נאמרו מצרים זמן הר ע"ל כן יראה לי לומר דעיקר כוונת רבינו לנאר דפשט המקרא הוא שהכוונה במצות סוכה היא לזכור יציאת מצרים אבל אין פי המקרא שהכוונה במצות סוכה היא למען ידעו כי בסוכות הושגתי את בני ישראל לכו כי צוה מקיים המצוה כתיקונה ומה שאמר הג בהוציא אותם מארץ מצרים לא קאי אלמען ידעו אלא הודיענו שהושגת של בני ישראל בסוכות היא בראותו הזמן אבל קיום המ היא צדיעת ההושגת בסוכות לכו שזה אינו אלא עיקר הפירוש שידעו כי ההושגת היתה בסוכות בהוציא אותם מארץ מצרים וזה ש חלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות כלומר דמאחר הרבה מצות שפלאם ביציאת מצרים יש ללמוד שגם מצות ס תלאת ביציאת מצרים ושהו עיקר הידיעה כמו שאמר למען ידעו ואמר טעם לזה לפי שהוא דבר שראינו בעיינינו וכו' פירוש שאם עיקר הכוונה בלמען ידעו שההושגת היתה בסוכות לכו אם כן לא היה צוה רק זכירת החסד שעשה עמהם במדבר וצדאי דהוה ו דכמה מעלות טובות למקום עלינו שהאכילנו את המן ונתן לנו הבאר ושאר חסדים ולמה צוה יותר במצות סוכה לזכור החסד של ההו

הגהות והערות

אורח חיים תרכה - תרכו הלכות סוכה

בסוכות יותר משאר חגים אבל אם עיקר הכוונה לזכור יציאת מצרים
 אחי שפיר שכן הרבה מצות נצטוו זכר ליציאת מצרים לפי שהוא דבר
 שראינו בעינינו וכו' והוא המורה על אמינות מציאות הבורא וכו' ואם
 כן משאר הרבה מצות יש ללמוד שגם במצות סוכה היחה הכוונה
 בלמען ידעו על הידיעה של יציאת
 מצרים ואחר כך הוקשה לו לפי זה
 אם כן היאך ימשך משיבת הסוכה
 התכלית המכוון מן המצוה דהיינו
 שיזכרו יציאת מצרים ואמר והסוכות
 שאומר הכתוב שהשיבנו בהם הם
 עניי הכבוד וכו' כלומר ודאי לרבי
 עקיבא דפרק קמא דסוכה (א:)
 דאמר סוכות ממש עשו להן לא
 ימשך משיבת הסוכה זכרון יציאת
 מצרים ואפשר לרבי עקיבא אין הכי
 נמי בלמען ידעו לא קאי אלא
 אישיבת סוכה לזכר לרבי אליעזר

סימן תרכו

פרטי דמיני דינים המבוארים בזה הסימן

[א] פסול סוכה שתחת האילן והכשרה: [ב] דין סוכה שתחת הגג שהסירו הרעפים: סוכה שעשאה תחת הגג ואחר כך הסירו הגג:

א מקום הראוי כיצד שיעשנה תחת אור השמים
 דכתיב (ח) בסכת תשבו ודרשינן ולא בסוכה
 שתחת סוכה. ולא בסוכה שתחת הבית. ולא
 בסוכה שתחת האילן. ואם האילן צלתו מרובה
 מחמתו פסולה בכל ענין אף (ג) אם הסוכה צלתה
 מרובה מחמתה. אבל אם האילן חמתו מרובה

תרכו פרטי דמיני דינים המבוארים בזה הסימן
 סוכה שעשאה תחת הגג ואחר כך הסירו הגג:

א מקום הראוי כיצד שיעשנה תחת אור השמים
 דכתיב (ח) בסכת תשבו ודרשינן ולא בסוכה
 שתחת סוכה. ולא בסוכה שתחת הבית. ולא
 בסוכה שתחת האילן. ואם האילן צלתו מרובה
 מחמתו פסולה בכל ענין אף (ג) אם הסוכה צלתה
 מרובה מחמתה. אבל אם האילן חמתו מרובה

פסול צהדי סכך כשר אמר רב פפא בשבטן. ופירש רש"י
 מצטרף סכך פסול. מחובר סכך פסול דכתיב (דברים טו יג) באספך
 ומיקבץ ממה שאתה מאסף מגרנך עשה סוכתך בפסולת גורן
 קטין ובפסולת יקב כגון אשכולות ריקנין וזמורות אלמא חלוש
 ומהני כל האילן לזל הסוכה א להשלים צלמה של סוכה: בש
 השפיל ענפיו למטה מעורבין ב עם סכך הכשר ואין נראין צעין
 כשר רבה עליו ומצטלו דמדאורייתא כל דבר בטל צרובא (חולין י)
 וקיים זה הראש"ש (פי יד) וזה לשונו ד ומהיכא תיתי למיפסל
 שני סככים ליכא דהא חד סככא הוא ולא משום מחובר איכא

פסול צהדי סכך כשר אמר רב פפא בשבטן. ופירש רש"י
 מצטרף סכך פסול. מחובר סכך פסול דכתיב (דברים טו יג) באספך
 ומיקבץ ממה שאתה מאסף מגרנך עשה סוכתך בפסולת גורן
 קטין ובפסולת יקב כגון אשכולות ריקנין וזמורות אלמא חלוש
 ומהני כל האילן לזל הסוכה א להשלים צלמה של סוכה: בש
 השפיל ענפיו למטה מעורבין ב עם סכך הכשר ואין נראין צעין
 כשר רבה עליו ומצטלו דמדאורייתא כל דבר בטל צרובא (חולין י)
 וקיים זה הראש"ש (פי יד) וזה לשונו ד ומהיכא תיתי למיפסל
 שני סככים ליכא דהא חד סככא הוא ולא משום מחובר איכא

דפליג עליה ואמר עניי כבוד היו ודבריו עיקר דכן תרגם אונקלוס
 (ויקרא כג מג) ארי במטלת עניין אופינית והקיפין בהן לזל יכה בהם
 שרז ושמש וזכרון זה יעלה על ידי מצות סוכה שמצותה צלמה מרובה
 מחמתה זכר לעניי כבוד שהגינו מפני החמה ואם כן על ידי כך
 יזכור גם כן לשאר נפלאותיו ונוראותיו שעשה עמהם להגן עליהם
 חיכך ביציאתם ממצרים בענין כבודו כי בחמשה עשר בניסן היחה
 החמלה העניי וכמו שכתוב בשעת יציאתם ממצרים (שמות יג כה) וי'
 הולך לפנייהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך וגו' דמאחר שהסוכות
 זכרון לעניי הכבוד הוא הוא זכרון גם כן ליציאת מצרים על ידי
 עמוד ענן יומם וגו' להגן עליהם והוא שאמר ודוגמא לזה לזכר לעשות
 סוכה כדי שזכור נפלאותיו ונוראותיו ואחר כך הוקשה לו אם כן
 היה מן הראוי לעשות סוכה בניסן דבשלמא אם נאמר דסוכות ממש
 עניי הכבוד היו חיכך ככתוב וי' הולך לפנייהם יומם בעמוד ענן וגו'
 אליה מזרחי בפרשת בהעלתך (במדבר י ג) הקשה למה לא נזכרה התורה שיעשו
 סוכה אלא רק לזכור יציאת מצרים וזה יגיע לאדם על ידי
 דומיא דעניי הכבוד ולמאי שכתבתי בסמוך יתיישב גם זה שמצות סוכה אינה
 אלא רק לזכור יציאת מצרים וזה יגיע לאדם על ידי
 סוכה שצלמה מרובה מחמתה זכר לעניי הכבוד שהגינו מפני החמה וזה
 אשר עשה להגן עלינו ביציאת מצרים והדבר ידוע הן שהאחד שלמטה לא היה
 להגן מפני החמה כי אם להנמיך הגביה ואין מו'
 לשאר ההגנות אשר הגין עלינו ביציאת מצרים:

תרכו א מקום הראוי כיצד שיעשנה תחת אור השמים
 דכתיב (ח) בסכת תשבו ודרשינן ולא בסוכה שתחת סוכה. ולא בסוכה שתחת הבית. ולא בסוכה שתחת האילן. ואם האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אף (ג) אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה. אבל אם האילן חמתו מרובה

מדיכתיב בסכת חסר וי"ו ואף על גב דפסול תחת האילן פסול נמי מטעם מחובר דדרשינן ליה (דברים טו יג) מבאספך ומיקבץ בפסולת גורן ויקבץ הכתוב מדבר ופסול דתחת הבית הוא נמי משום (שם) מעשה ולא מן העשוי כדאיתא התם (טו.) מכל מקום סוכה תחת סוכה נמי פסול וזו ואין צריך לומר זו קמתי כן פירש הראש"ש (נביאורו לסמ"ג הל' סוכה ד"ה חג הסוכות): וי"ו ירא לאורוי לן דלא תימא דוקא סוכה תחת סוכה דפסול דסכך אחד אמר רחמנא אבל סוכה שתחת הבית ותחת האילן כשרה דו אחד הוא ומחובר לא פסול אלא אם כן שסכך הסוכה הוא מן המחובר או מן העשוי אבל היכא שסכך הסוכה הוא מן המלוה לשם סוכה בהכשר סד"א דמו לא פסלה בשביל האילן או הבית שלמעלה מן הסכך דל דית ואילן מהכא איכא כל סוכה כדאמרי פרק קמא דסוכה (ג) דל עשירות קרניס מהכא איכא כל סוכה קא משמע לן דנכלל בסכת חסר ו' משמע נמי ולא תחת הו' תחת הבית ולפי זה [לא] זו אף זו קמתי:

ב ואם האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה. שם שנינו (ט:): העושה סוג האילן כאלו עשאה בתוך הבית ובגמרא אמר רבא לא שנו אלא צלילן שללמו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מחמתו כשרה ו מרובה מללמו מאי היו הא מצטרף סכך פסול צהדי סכך כשר אמר רב פפא בשבטן מאי קא משמע לן תנינא (א.) הדלה ו הגפן וסיכך על גבן פסולה ואם היה הסיכוך הרבה מהן או שקלצן כשרה היכי דמי אלימא בשלל חבטן הא קא מצטרף סכך ו סכך כשר אלא לאו כשבטן ושמע מינה דלא גזרינן מהו דתימא הני מילי דדיעבד אבל לכתחלה לא קא משמע לן ופירש ו

כרמל ר' יצחק יוקב זצ"ל. נש"ו

(א) **שבעת ימים**. ישמחו הישרים ויגילו האשורים אף דלי נחלת ישראל בחג הקדוש הזה הנקרא יום שמחתנו ושמחתו מכוונת ויזורו מאוד לקיים מצות סוכה שמספר שמה צ"א כמספר שני שמות הקדושים שכוללם אמן וקדושתה מכוונת והמקיימה כהלכתה יכפלו שכרו מן השמים: (ב) **הם ענני כבוד**. הטור והמחבר נקטו כמ"ד ענני כבוד היו ולכאורה קשה הא בסוכה (ה"א) פליגי בזה ר' אליעזר ור' עקיבא דלר"א ענני כבוד היו ולר"ע סוכות ממש עשו להם וא"כ איך שבקי לר"ע ופסקו כר"א דשמתי הוא ועוד דהלכה כר"ע מתבירו גם רש"י בחומש פ' אמור כתב דענני כבוד היו ושם כבר הקשה עליו הרא"ם ג"כ למה כתב כר"א ומה שתיריך משום דלשון התשבתי משמע כר"א דענני כבוד היו לר"ע הל"ל ישבו כיון שמעצמם ישבו אין זה מספיק להכריע מלשון הכתוב בין התנאים. ונלע"ד ששם (ה"ב) יליף רבה פסוקה למעלה מ' פסולה מקרא דלמען ידעו דורותיכם וקאמרינן שם דכולהו כרבה לא אמרי האי ידיעה לדורות הוא דחתיב ופי' רש"י שם שידעו הדורות הבאים היקף ענני כבוד שנעשה לאבות ויש להבין במה פליגי דהא רבה ודאי ג"כ מפרש הקרא אלוהות ג"כ כמו שכתב רש"י שם דמכ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו אבל י"ל דהבא גופא פליגי דרבה ס"ל כר"ע ורצה לאוקמי מתניתן כותה' וכיון דלר"ע לשון הושבתי קשה לכן קאמר דמה דרשינן שצריך לידע שיושב בסוכה לשמי ולכן חתיב לשון הושבתי דזה רצה הכתוב לרמוז לנו בזה אף שיעקר הפסוק ודאי ידיעה לדורות אחי הדורות אבל שאר אמוראי סברי כר"א ולכן קאמרי שאין לדייק מלשון הושבתי מידי דהאי ידיעה לדורות הוא שידעו הדורות שאני הקפתי ענני כבוד לאבות ולכן פי' רש"י ז"ל שם כר"א והשתא כיון דאמוראי ע"כ פסקו כר"א לכן גם רש"י הטור נקט' כן שהרי לא פסקינן כרבה דלרבה היכי שהדפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים כשרה והפוסקים לא חלקו בכך הרי שלא פסקו כרבה וע"כ דרשו לשון הושבתי כשאר אמוראי וכר"א לכן פסקו כותה' ובחידושי לסוכה כתבתי עוד מזה א"ע מצאתי ברוקח שהיפך שלר"א סוכות ממש היו ולר"ע ענני כבוד וא"כ י"ל שגם רש"י הטור היו גורסים כן. **לכל יכם**. ויכוון בישיבתה שזנו הקב"ה לישב בסוכה וזכר

הלכות סוכה

תרכ"ה. ובו סעיף אחד:

[א] כסוכות תשבו (א) שבעת ימים וגו' כי בסוכות הושבתי את בני ישראל (ב) הם ענני כבוד שהקיפם בהם (ג) לכל יכם שרב ושמש. ומצוה לתקן (ד) הסוכה מיד (ה) לאחר יום כפור דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה (מהרי"ל):

תרכ"ו. העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג. ובו ג' סעיפים:

[א] (אין לעשות סוכה (א) תחת בית או אילן) והעושה סוכתו תחת האילן י"א שאם האילן (ב) צלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן כשרה אפילו לא השפיל הענפים למטה לערבם עם סכך הסוכה אבל אם אין הסוכה צלתה מרובה מחמתה אלא ע"י האילן צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהא סכך רבה עליהם (ג) ומבטלן ויש אומרים שאפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן והאילן חמתו מרובה מצלתו אם ענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר (ד) פסולה בין שהאילן קדם בין שהסוכה קדמה כיון שענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר:

הגה מיהו (ה) אם השפיל הענפים למטה ועירבן עם הסכך שאינן ניכרין בטלן והסוכה כשרה (הרא"ש והר"ן) וכן אם הניח סכך הכשר על סכך הפסול מקרי עירוב וכשר (מרדכי פ"ק דסוכה) אבל אם הענפים כנגד האויר שכיין הסכך הכשר (או שהסכך הרכה שאפי' ינטל נגד האילן נשאר כשיעור) (טור) כשרה הואיל וצל הכשר הוא מרובה מחמתה שאפי' אם ינטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר ובכל זה לא שאני לן בין קדם האילן לקדם הסכך דין אחד להם:

[ב] אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מהסיכוך כשר והוא שינענעו שיגבה כל אחד לכדו (ו) ומניחו והוזר ומגביה

המצות בלי פסח (ואף דלשיטת הר"ן גם בפסח יצא בדיעבד אם לא פירש טעם פסח מצה ומרוד היינו משום דס"ל ולא יצא דשם הוא מרובן דוקא אבל בסוכה דחייב למען ידע א"י דארייתא הוא י"ל וגם להר"ן לא יצא ולשיטת התוס' אפילו בפסח לא יצא בדיעבד ובחידושי האר"י בזה: **הסוכה**. סוכה פטורה ממוזהא ואפילו חדר שדור בו כל השנה ובסוכות מסיר הגג והמכסה פטור ממוזהא כל ימי התג דב' ימים דירת עראי היא ומי שיש לו שני חדרים זה לפנים מזה אם הולך מחדרו לסוכה פשיטא שפתח הסוכה צריך מוזהא משום חדרו ואם הולך מסוכה לחדרו שחודר בפנים והסוכה בחוץ י"ל דהסוכה ג"כ חייבת במוזהא דהרי כביש שער לחדר (פי"ט) (ה) **לאחר יו"ט**. בפ"מ מסופק בע"ש אחר תצות אם יעשה בה מלאכה דרך קבע וכוונתו להתמיר ולענ"ד אין להתמיר עד שעת זמן מנוחה קטנה שהרי המ"א והט"ו וא"ר פסקו כס"י רנ"א כדיעה שניי' של הש"ע דמלאכה קבוע לא אסורה רק ממנוחה קטנה ואילך:

תרכ"ז

(א) תחת בית. י"ל מה בעי רמ"א כה הא זה ודאי נכלל בהדינים שכתב הש"ע אח"כ ואולי י"ל דרצה להשיעור דלכתחלה אין לעשות תחת בית או אילן אפילו היכי שמוחר לכ"ע בדיעבד כגון באילן שחמתו מרובה ועומד נגד האויר שכיין הסכך או שנושאה הסוכה צלתה מרובה מחמתה אפילו כי בציר מה שכנגד האילן והיינו משום דגורנין הא אטו הא וכמו שכתב הבי"י ליישב שיטת הרב"נו יחיאל: (ב) **צלתו מרובה**. דע דלעולם אין פוסל צל אילן או בית אלא אם מיצל על הסכך וגם הוא עומד על הסכך ממש אבל אם עומד מצד הסוכה שלא כנגד הסכך אף שעושה צל על הסכך עד שלא תזרח עליו תמה כלל אפי' הכי כשר כדאמרינן ריש סוכה (ה"ב) דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה ועיין שם בריטב"א: (ג) **ומבטלן**. אע"ג דאין מבטלן איסור לכתחלה י"ל דקודם י"ט שאין אסור עדיין נתבטל ולפי"ז אסור כחה"מ ועוד יש לומר דה"מ במקום שנהגה אבל מצות לאו להנות נתנו (מ"א) אם מותר לבטל אתרוג פסול שאסור באכילה בין הכשרות קודם י"ט פסק בפ"מ דאסור כיון דסוף סוף אסור באכילה לא מקרי לכם ע"ש אכן לפי"ז מה שאינו פסול מטעם איסור אכילה אלא מטעם מצוה הבאה בעבירה כגון גזול לאחר י"א או אתרוג המורכב ואינו ניכר י"ח מותר לבטלו לכתחלה קודם י"ט. ולדינא צ"ע ש"ל שהטעם שכתב עוד המ"א כשם הר"ן עיקר דוקא הכא מבטלן לכתחלה כיון שבלא"ה ע"פ עיקר הדין פרוץ כעומד מותר: (ד) **פסולה**. ע"פ הכלל דבשני י"א פסק הש"ע כהשני גם הכא פסק לחומרא כדעת אבי העזרי וכו"כ ג"כ בפ"מ: (ה) **אם השפיל**. דוקא כשהסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן ומה שכתב רמ"א עד שאין נכרין לאו דוקא דאפילו ניכרים שרי כיון שצלתה מרובה בלא האילן מיהו כשאין מעורבין כלל רק הפסול והכשר מונח כל אחד בפני עצמו לא בעינן רוב כדלקמן ס"י תרל"א ס"ח (מ"א) ועיין ס"י תרכ"ט ס"ק י"ג: (ו) **מניחו**. לשם צל (מ"א) אם תחב יחזור של אילן בארץ עם ענפים ועלים הרבה לשם צל כשר שלא לשם צל פסול ואם השריש אפילו תחבו לשם צל פסול כן פסק בפ"מ. אכן יש להתפסק אם תחב לשם צל ואח"כ נגרש ב"ט וקצצו והגביהו

Dynow, Zevi Elimelech, 1785-1841

14

ספר

דרך פקודיך

השלם

על מצות התורה

מאת כבוד קדושת מרנא ורבנא אדמו"ר הרה"ק סיני ועוקר הרים
בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה רבן ומאורן
של ישראל קדוש יאמר לו רבינו המפורסם

מרן רבי **צבי אלימלך שפירא** זצוקלה"ה

אבד"ק דינוב יצ"ו

נערך מחדש מבואר עם הוספות חדשות מכתב יד
שלא נדפסו עד הנה עם

הגהות הצבי והצדק

ע"י המסדר ומגיה ברוב עמל ויגיעה

צבי אלימלך פאנעט

אבדק"ק קוסון

נכד המחבר

השער

פנים

מי שלא כיון אם צריך לחזור ולברך

ולדעתי יש כמה פסוקים בתורה מורים על זה, בפרשת תבא, היום הזה ד' אלקיך מצוך וכו' ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך [דברים כו טז], הנה לב ונפש הוא כוונת המחשבה. וכן במלאכת המשכן ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ד' את משה בן עשו [שמות לט לב], הנה בן עשו מיותר, אך לדעתי ע"פ פשוטו, דאילו היה אומר רק ויעשו וכו' בני ישראל ככל אשר וכו', היה משמע רק את אשר עשו כל הבנין והכלים בלי גירעון, אבל כשחזר לומר 'כן עשו' מורה לנו אשר ג"כ בן עשו בשעת עשייתם עשו בכוונה כאשר צוה ד' את משה היינו [בכוונה] לצאת ידי חובת המצוה, לזה כווננו. ועוד לנו כמה פסוקים מורים על זה. על כן אומר אני דעכ"פ הדבר הזה ספיקא דדינא, דכיון [דנראה] דהכוונה מחוייבת מדאורייתא, אפילו בנאנס ולא כיון לא יצא וצריך לחזור ולעשותה, רק לענין ברכה נראה דלא יברך בנאנס ולא כיון, דהדבר בספק, מספיקא לא מברכינן דספק ברכות להקל, ג"ל.

אם צריך לחזור ולברך ברכה"ח וברכהמ"ז בלא כיון

ג) הא דואי לדעתי אם לא כיון בברכת המזון ואכל כדי שביעה דהוה דאורייתא, צריך לחזור ולברך, ולא אמרינן בזה ספק ברכות להקל, כיון דהברכה הזאת היא מצות עשה של תורה כנ"ל. [ווכן לדעת הרמב"ן ז"ל] והמגילת אסתר מסכים דס"ל ברכת התורה לפניה דאורייתא, אם לא כיוון צריך לחזור ולברך ג"ל, רק מסתפקנא באם לא אכל כדי שביעה וברך בלא כוונה^ב, ד"ל כיון דעכ"פ המצוה [הזאת ברהמ"ז מצוה] דאורייתא היא [צריך לברך], ונראה שאין לברך [ע"י לקמן סוף אות ז'], ועוד נדבר מזה [א"ה] באיכות מצות שבדיבור.

ד) ענין הכוונה הוא שצריך לכיון הנני מכין בעשייתי זאת לצאת ידי חובת מצוה פלונית כאשר צונו ד' אלקינו, וזה עיקר הכוונה המחוייבת אשר בלעדו לא תתכן המצוה [ע"י לקמן הקדמה ב' אות ג'].
הנהות הצבי והצדק

מרות הכוונה

ס"א ד"ה ודע ציין לדברי רבינו והפסוקים שהביא להלן, ועוד הביא דברי הרשב"ם פסחים קיד: מצוה להביא לפניו חזרת וז"ל, מצוה להביא מן התורה דאכתי לא קיים מצות מרור הואיל ולא נתכוין דמצות צריכות כונה עכ"ל, וחידוש גדול שנעלם מן האחרונים דברי הרשב"ם האלו עיי"ש. וכן נקטו כל הפוסקים דהכונה במצוה היא מדאורייתא, ע"י ביאור הלכה סי' ס' ד"ה וי"א שצריכים כונה כתב, פ"י מן התורה. ולכאורה מבואר הוא ברמב"ן בס' המצות מצוה ה' בשם בה"ג וז"ל, ועיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם מ"ע שתהיה כל עבודתינו ככל לבבינו בכונה רצויה לשמו וכו'.

מ) ע"י משנה ברורה סי' ס' סק"י בשם החיי אדם כלל ס"ח ס"ט, דמה דמצרכינן ליה לחזור ולעשות המצוה היינו במקום שיש תלות שעשייה הראשונה לא היתה לשם מצוה כגון

בתקיעה שהיתה להתלמד או בק"ש שהיתה דרך לימודו וכדומה, אבל אם קורא ק"ש כדרך שאנו קורין בסדר תפילה וכן שאכל מצה או תקע ונטל לולב, אע"פ שלא כיון לצאת יצא שהרי משום זה עושה כדי לצאת אע"פ שאינו מכין עכ"ל הח"א, ור"ל היכא שמוכת לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת אע"פ שלא כיון בפירוש יצא, אבל בסתמא בודאי לא יצא כדאיתא בתוס' סוכה (לט. ד"ה עובר עיי"ש), וכ"ז לענין בדיעבד אבל לכתחילה ודאי צריך ליהור לכוין קודם כל מצוה לצאת ידי חובת המצוה, עכ"ל.

מא) בספר המצוות להרמב"ם מצוה ט"ו. מב) המ"ב מסתפק בזה בס"י ס' בביה"ל וכתב, דאם לא אכל כדי שביעה אז חיוב ביהמ"ז הוא רק מדרבנן, ובמצוה דרבנן יש לסמוך על הרב"ז דא"צ כונה בדרבנן.

במצות שכתוב בהם הסעם צריך לכוין גם לזה

מצות שיש בהם הנאה לטף יוצא י"ח גם בלא כונה

ה) הנה זה הו הנני מכין בעש פלוני ופלוני. ול להתעמף בו כד לט] וראיתם א [מש"ז אות ז']

והענין הוא, ד לא פו הוא שבולח מו דאם לא כן יקש דהכוונה [במצוה] התורה בפרישת התורה וכוונת ה

הא מצוות אבל מצ

בס' תע"ה ע"י שהוא מחוייב בו שם בשו"ע [תע כגרונו הוא המצ יצא לנו טוב טע מצות פריה ורביז האמור נחא, דב ידע בעת העשיי

מג) יש שהעירו שליט"א) שהב"ח ידי המצוה כתיקו י"ח כלל, (ועיין שנקט דכוונת טו הרה"ג ר' יחזקאל מד) נמצא לפי"ז לכוין לכתחילה ג' פלונית, ב' לשם המצוה.

מה) כ"כ גם להל'

במצות שכתוב בהם הטעם צריך לכיין גם לזה

ה) הנהגה זה הוא ברוב המצות שכתורה שאין מבואר אצלה טעם בתורה, אבל במצוה שמבואר בה טעם אינו יוצא ככוונה הנ"ל בלבד, רק צריך לכיין ג"כ לטעם [המבואר], דהיינו, הנני מכיין בעשייתו זאת לצאת ידי חובת מצוה פלונית כאשר צונו ד' אלקינו [לעשות] מטעם פלוני ופלוני. ולזה תמצא בשו"ע [או"ח סימן ח' סעיף ח'] בציצית כיין בהתעטפו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שזכור כל מצותיו לעשותם. והיות טעם המצוה מפורש בתורה [במדבר טו לט] וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות יי' וכו', וכן בתפילין (עיין בפרמ"ג או"ח סי' ח' [מש"ז אות ז'] ובב"ח ריש הלכות סוכה [סי' תרכ"ה], ואנחנו נעורר [בזה] בכ"מ כאשר יזכנו הש"י) ובזולת כוונת הטעם אינו יוצא ידי חובת המצוה.

והענין הוא, דהנהגה בוודאי כל המצות יש להם טעמים עד אין סוף ואין חקר, ואעפ"כ טעמיהם לא פורש בתורה, ובמצות פרטיות פירש בהם הש"י טעם, על כרחך זאת הכוונה הוא שבזולת טעמיהם לא יצא ידי חובה והוא בנוטל לולב בלא ערבה וכיוצא [הכן הדבר]. דאם לא כן יקשה לנו למה נכתבה דוקא זאת המצוה בטעם (ומזה ג"כ לכאורה יש לנו ראייה דהכוונה [במצוות] היא מחויבת מן התורה, דהרי במצוות שיש בהם טעם נתבונן שזאת כוונת התורה בפרישת הטעם בכדי לכיין הטעם, ואי אפשר לנו לומר שכוונת הטעם יהיה בחיוב מן התורה וכוונת המצוה בעצמה לעשותה כאשר צונו ד' אלקינו אינה בחיוב מן התורה, ג"ל.)

ו) הא דמצוות צריכות כוונה ובזולת הכוונה לא יצא, דווקא מצות שאין בהם הנאה לגוף, אבל מצות שיש בהם הנאה [לגוף] יצא בדעיבד גם בזולת הכוונה. על כן פסק בטוש"ע בס' תע"ה [עיי' ב"י שם] אנסוהו לאכול מצה יצא ידי חובתו כיון דנהנה, רק בתנאי שידע שהוא מחוייב בזה היום במצוה זו, והדבר הזה שעושה הוא המצוה המחוייב בה, כאשר ביאר שם בשו"ע [תע"ה ס"ד] בתנאי שידע שהיום פסח ומחוייב לאכול מצה והדבר הנתחב לו בגרונו הוא המצה המחוייבת בזה היום, (עיין בפרמ"ג בפתיחה הכוללת [ח"ג אות ה']). ומזה יצא לנו טוב טעם למה שאמרו בגמרא יבמות [סב.] היו לו בנים בניו (ואח"כ נתגיד) קיים מצות פריה ורבייה, והוא תמוה דלו יהיה שעשה המצוה הרי לא כיון וצריך לחזור ולקיים. ולפי האמור ניהא, דבמצוה כזאת כיון שנהנה יוצא בדעיבד בלא כוונה, ואין לחוש דילמא לא ידע בעת העשייה שהיא המצוה המחוייבת באותו היום וכנ"ל, דכל הגוים יודעים שהפועל

מצות שיש בהם הנאה לגוף יוצא י"ח גם בלא כונה

הגהות הצבי והצדק

מג) יש שהעירו (הרה"ג ר' יעקב חיים סופר שליט"א) שהב"ח לא כתב שם אלא דלא יצא ידי המצוה כתיקונה אבל לא משמע דלא יצא י"ח כלל, (ועיין בכורי יעקב תרכ"ה ס"ק ג' שנקט דכוונת טעם המצוה מעכב. - הערת הרה"ג ר' יחזקאל קליין שליט"א - מונסי). מד) נמצא לפי"ז דבמצוה שנכתב בה הטעם יש לכיין לכתחילה ג' כוונות, א' לצאת י"ח מצוה פלונית, ב' לשם קיום מצוות הי"ח, ג' טעם המצוה. מה) כ"כ גם להלן במצוה מ"ו חלק המחשבה

אות ב' דבמצות עונה גם אם לא כיון יוצא י"ח המצוה כיון דדבר הנאה הוא כמו באנסוהו ואכל מצה עיי"ש, ולענ"ד יש לחלק דשם אין הנאה בכלל תכלית המצוה אלא פועל יוצא שלא תלוי ברצונו, משא"כ באכילת מצה תכלית המצוה היא אכילה והנאת הגוף. וכן מבואר בשו"ת כתב סופר או"ח סי' ק"ז כתב דיש לחלק בין מצה שכן נהנה לשופר ושאר מצות דאינם של אכילה דלא שייך שכן נהנה וכו', ומה שכתב הכפות תמרים בתוקע לשיר שייך ג"כ שכן נהנה שנהנה מתקיעתו הוא תמוה כמובן עכ"ל.

ר
א
ז
ו
ל
ה
ס
ת
א

ר
וה
יה
נה
ך
ת

ית
וה

ך
אנו
קע
הרי
דין
נין
יון
צא
(ש)
רך
בת

תב,
הוא
על

הזה פעל השי"ת כמבע הכרואים לקיום המין, וגם בודאי ידע שזאת היא אשה אשר הפועל הזה נגמר על ידה, והגם שכיון להנאתו לית לן בה^ט.

76 כוונה בנשואין

הן אמת מלשון השולחן ערוך אבן העזר סי' א' [ס"א] משמע דצריך כוונה, דז"ל, חייב אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות, ומדכתב כדי לפרות ולרבות ולא כתב בסתם לישא אשה ולהוליד ממנה, משמע שצריך לכיון בנשואיו [שהוא משתדל בזה] כדי לקיים מצות פריה ורבייה, [ומן הצורך לעוררניו ביותר במצוה זו, להיות נפשו של אדם מתאוה לדבר זה מגודל הנאה יש כח ליתן גודל לאלוקים הבן הדבר]. והנה לפי הנ"ל נראה דיוצא גם בלא כוונה, ואם תאמר דעל כל פנים לכתחילה צריך כוונה, זה הדין הוא בכל המצות אפילו דרבנן ולמה משמיענו זה בזאת המצוה, ואפשר לומר דמשמיענו דסד"א בנשואין אין צריך לכיון כלל כיון דאין זה עיקר המצוה, דהמצוה שבתורה פרו ורבו נאמרה ולא נאמר בתורה קח לך אשה, והוה אמינא דגם לכתחילה אין צריך כוונה בנשואין, קמ"ל דצריך לכתחילה לכיון בנשואין כיון דנאמר בתורה לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר [בראשית ב יח], נפקא לן להשתדל להיות לו עזר, ואפקיה בלשון פרו ורבו להורות דבשעת לקיחת העזר יכוין לטעם פריה ורבייה^ט, אבל בדיעבד יוצא גם בזולת הכוונה [כמו באכילת מצה, (והא דאשמעינן זאת במצוה זו הוא דביותר יש לחוש לשכחה במצוה הזאת)] וכמו שכתבתי לעיל, [ואפשר לומר דכוונתו להשמיענו דלכתחילה צריך כוונה, דגם במצוות שיש בהן הנאה לגוף וודאי לכתחילה צריכין כוונה מן התורה], זה מה שנ"ל [ועוד ידובר בזה אי"ה^ט].

כוונה במצות התלויות בדבור ובמחשבה

ז) יש מצות שקיומם רק במחשבה, כגון [במצות] אנכי ד' אלקיך [שמות כ ב] כאשר יבואר [אי"ה] במקומו [להלן מ"ע כה], (והנה לדעתי ודאי צריכין כוונה לצאת ידי חובת המצוה, אפילו למ"ד מצות אין צריכות כוונה, והו דוקא מצוה התלויה בעשייה^ט). מיהו לדין אין נפקא מינה דקיי"ל בלא זה מצות צריכות כוונה במצוה דאורייתא, ובדרבנן לא אשכחן [שום] מצוה [במחשבה]. והנה יש מצות התלויות בדבור, עיין בב"י אור"ח תקפ"ט [על מ"ש בטור וצריך שיכוין התקוע וכין] בשם רבינו שמואל^ל דגם למ"ד מצות אין צריכות כוונה, דוקא מצוה שיש בהן מעשה שעשייתן עשיה מיקרו גם בזולת כוונה, משא"כ מצות התלויות רק בדבור שאין בהן עשיה גמורה לכולי עלמא צריכין כוונה. וכתב הפרמ"ג בפתיחה הכוללת

הגהות הצבי והצדק

מו) עי' מה שפלפל בזה הגאון בעל הכלי חמדה ח"ד סו"ס קמ"ח אם לגוי מהני הא דנהנה. מז) כמו שביאר להלן מ"ע א' חלק המעשה אות ח' דהחוב הוא דוקא לישא אשה כת בניס, ולא יאמר האדם אני אעשה את שלי ואשא אשה והש"י יעשה את שלו, רק מחויב להשתדל לישא אשה הראויה להוליד בטבע ולא יסמוך על הנס, ונ"ל דאם נשא איילונית שאינה ראויה להוליד בטבע ונעשה לה נס שילדה באפשר לא קיים המצוה כיון שהוא לא השתדל במעשיו עפ"י התורה דהתורה לא צותה במצוה זו בלשון לישא אשה, רק פרו ורבו.

מח) להלן מ"ע א' חלק המחשבה אות א'. מט) משום שהמעשה עצמו שם מצוה עליו וסתמא לשמה, אלא אם כן מכויץ להדיא שלא לצאת. נ) עי' שדי חמד מערכת המ"ם כלל ע' שהביא דברי רבינו אלו והעיר שיש כאן טעות שאין זה רבינו שמואל אלא צ"ל רבינו יונה עיי"ש, אבל רבינו נמשך אחר לשון הפרמ"ג בפתיחה כוללת ח"ג אות ד' שכתב שם עי' בית יוסף אור"ח תקפ"ט בשם רבינו שמואל דאף למ"ד מצות אין צריכות כוונה ה"מ בעשייה אבל בדבור לכ"ע צריך כוונה ע"כ, ובאמת בדברי הפרמ"ג נפלה

נח"ג אות ד' קיימא לן דא משא"כ התי וברהמ"ז בלא שעושה [זאר] [או] [שם לב] לא קיים המ להביא ראייה בספק ברכה. מדאורייתא, אליבא דכ"ע,

כוונה במצות דרבנן

77 מצוה דרבנן לבו בעשייתו לקיון רב אויב בגמ נחמיה או רב סבר שצריך ל אי"ה^ג. והנו מאריה דשמע

טעות זו וצ"ל ל בשם רבנו שמואל אין צריכות כוונה שלא לצאת אינ נא) עיין מש"כ תשרי מאמר ז' נב) נ"ל דצ"ל לספר המצות ש נג) ז"ל הפמ"ג דאף למ"ד מצוה בדבור לכו"ע צ במצות דרבנן ע המחבר שם סעי' וי"א שצריכות כו ופי"ז כתב המ"ד דאורייתא אבל ב דאעפ"כ לפי דע

[ח"ג אות ד'] דנפקא מינה גם לדין דס"ל מצות צריכות כוונה, אף על פי כן במצות דרבנן קיימא לן דאין צריך כוונה [(בדיעבד)] היינו דוקא בתלויות במעשה [(כגון גר הנוכה ועירובין)] משא"כ התלויות רק בדיבור"א) כגון הלל (ובלא זה הסמ"ג"ב) סבירא ליה הלל דאורייתא) וברהמ"ז בלא אכל כדי שביעה, וברכת הנהנין (ואפשר גם ברכת המצות) צריך לכיון מקודם שעושה [זאת] כדי לקיים מה שצוהו חז"ל כאשר נצטוינו בתורה [דברים יז יא] לא תסור וכו' [או [שם לב ז] שאל אביך ויגדך וקניך וכו' [ע"י שבת כג.] כאשר יתבאר אי"ה] ובוולת הכוונה לא קיים המצוה, והיה לפי"ז מהראוי לחזור ולברך, אך להיות דהפרמ"ג פקפק בזה ורוצה להביא ראיה דגם אותן התלוים בדיבור אין צריך כוונה בדיעבד"ב, על כן מסתפינא להקל בספק ברכה. הא ודאי [לדעת] בהלל יחזור ויאמר בלא ברכה, דבלא זה יש סברא שהוא מדאורייתא, וגם אי דרבנן יש לחוש לסברת רבינו שמואל, ולכתחילה ודאי צריך לכיון כנ"ל אליבא דכ"ע, וכברהמ"ז בלא אכל כדי שביעה יש להביא עצמו לדי חוב כדי שיחזור ויברך נ"ל [ובמגילה ג"ל ג"כ שיחזור ויקרא בלא ברכה].

כוונה במצות דרבנן

נד' **מצוה** דרבנן אין צריך כוונה, היינו דווקא בדדיעבד יצא ידי חובתו גם בוולת הכוונה, אבל לכתחילה וודאי צריכות כוונה. וענין הכוונה במצוות דרבנן הוא כך, שצריך לכיון בעשייתו לקיים המצוה פלונית שכיוונו חז"ל כאשר ציוונו י"י אלוקינו לא תסור, (הוא לפי דברי רב אויא בנמ' שבת דף [כג.]) מכל הדברים אשר וכו' או שאל אביך ויגדך וכו' (הוא כרב נחמיה או רב נחמן בר יצחק לפי גרסת השאילתות), ונ"ל דבהא פליגי רב אויא ורב נחמן דמר סבר שצריך לכיון לקיים לא תסור ומר סבר שצריך לקיים שאל אביך ויגדך וכו' (ויתבאר עוד אי"ה"ג). והנה לפי גרסת השאילתות רב נחמן בר יצחק היה מהראוי לפסוק בוותיה דהוא מאריה דשמעתא טפי מרב אויא, אבל לגירסת גמרא דידן אין להכריע ונדבר עוד מזה אי"ה.

הגהות הצבי והצדק

צריכין כונה) וכתבנו במקו"א שקשה מר"ה כח: (כונתו דשם אמר רבא מצות א"צ כונה ומקשו ממתני' ברכות יג. היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא וכו' מאי לאו כיון לבו לצאת ודחי לא לקרות ומקשו לקרות הא קא קרי ומשני בקורא להגיה, וקשה דלשיטה הנ"ל למה לא משני דשאני מצות שבאמירה דלכו"ע צריכות כונה, ומשמע מזה דלמ"ד א"צ כונה לא מחלק בין מצות שבעשיה למצות שבאמירה, וכן הקשה הלח"מ פ"ב ממגילה ה"ה והפני יהושע ברכות יג. ובס' יום תרועה ר"ה כח: דמשמע אף בדיבור למ"ד א"צ כונה יצא א"כ במגילה בס' תר"צ (ס"ד) דצריך כונה י"ל דברי קבלה כדברי תורה דמיינן.

נד) כל הקטע דלהלן הוא הוספה מכתב יד.
נה) למ"ד שאל אביך הוא מצות עשה ולמ"ד לא תסור הוא לאו גמור.

טעות זו וצ"ל שם רבינו יונה, ומה שהביא הב"י בשם רבנו שמואל הוא ענין אחר דאעפ"י שמצות אין צריכות כונה הני מילי בסתם אבל במתכוין שלא לצאת אינו יוצא, ואינו ענין לכאן.

נא) עיין מש"כ בענין זה בבני יששכר חודש תשרי מאמר ז' אות ט' (עמ' של"ב).

נב) נ"ל דצ"ל הבה"ג וע"י השגות הרמב"ן לספר המצות שרש א'.

נג) ז"ל הפמ"ג שם וע"י ב"י או"ח תקפ"ט וכו' דאף למ"ד מצות א"צ כונה ה"מ בעשיה אבל בדיבור לכו"ע צריך כונה ונפקא מינה אף לדין במצות דרבנן ע"י או"ח סי' ס' (כונתו למ"ש המחבר שם סעי' ג' י"א שאין מצות צריכות כונה וי"א שצריכות כונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וע"ז כתב המ"א סק"ג דהיינו דוקא במצות דאורייתא אבל בדרבנן א"צ כונה, והעלה הפמ"ג דאעפ"י כ לפי דעת רבנו יונה במצות שבאמירה

18

בעזהש"ת

ספר
הציצית

ביאורים והערות על שו"ע
הלכות ציצית

נערך בחמלת ה' עלי
יצחק מאיר סימקאוויטש
בן לאאמו"ר ר' שמואל אברהם שליט"א

שנת תש"פ
ברוקלין, ניו יארק

למזוזה, שהרי הלבישה מעשה הוא [לד]. מ"מ נראה שאין זו פעולה הצריכה כוונה, ומקיים מצוה זו אף בשעת שינה, דהענין הוא שיהא לבוש בציצית, ואף שהלבישה חשיבא מעשה מצוה לענין זה שאפשר לברך עליה, מ"מ כל שהוא לבוש בציצית מקיים את המצוה, ואין צריך לפעול שם דבר, וגם אם איש אחר לבשו בבגד זה מקיים את המצוה, וא"כ לא איכפת לן אם הוי מתעסק, וממילא דהכוונה אינה מעכבת בה.

ובענין זה כבר נתעורר בקובץ שיעורים [כמונת לופ ר"ן], שהעלה לחקור

ענין ח'

הכוונה בציצית ובמצות שמפורש בתורה טעמן

7 ← סעיף ח'. יכין בהתעטפו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שזכור כל מצותיו לעשותם. בטור כאן כתב, ויכין בהתעטפו שצונו המקום להתעטף, כדי שזכור כל מצותיו לעשותם, וכתב על זה הב"ח מה שהכריח לרבינו להורות דבעי שיכין בהתעטפו, וכן בהלכות תפילין [פי כ"ה] ובהלכות סוכה [פי מ"ה] נראה דלפי שכתוב בפרשת ציצית [נמלך ט"ו, מ], "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי", ובתפילין [שמות י"ג, ט'] והיה לך לאות וגו' למען תהיה

במצות ציצית אם כוונת המצוה מעכבת, וכשלא נתכוון לשם מצוה האם ביטל מצות עשה והוי כלובש טלית בלא ציצית, ואם ילבש כלאים בציצית בלא כוונת מצוה עובר באיסור כלאים, להסוברים דאיסור כלאים לא הותרה רק הודחה [לה], או אפשר דגם הכא המצוה היא תוצאות המעשה, שיהא מלובש בציצית, וא"כ אין הכוונה מעכבת, והביא דברי רבו המשנה ברורה שדעתו שהכוונה מעכבת. ולפי הנתבאר אף אם לא נאמר דהמצוה היא תוצאת המעשה, יש לדון דמ"מ הכוונה אינה מעכבת, מאחר שאין כאן שום פעולה [לה].

תורת ה' בפ"ך, כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים, ובסוכה [ויקרא כ"ג, מ"ג], למען ידעו דורותיכם וגו', יורה, "כי עיקר המצוה וקיומה תלויה בכוונתה שיכין בשעת קיום המצוה" מה שאין כן שאר מצות דיוצא ידי חובתם, אע"פ שלא יכין בה דבר, כי אם שעושה המצות לשם ה' שציוה אותו לעשותם.

וכן כתב הב"ח בה"ל סוכה [פי מ"ה], דכיון דלענין מצות ישיבת סוכה כתיב "למען ידעו", לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע

לד. ולפי זה בעיקר הכוונה, לא סגי במכוון שמקיים מצוה במה שיש חוטי ציצית הקשורים לבגדו, אלא צריך לכוון שמקיים מצוה בזה שלבוש עם הציצית.

לה. היינו לשיטת הרמב"ם [הל' לילה פ"ג ה"ט] לפי מה שהעלה הכסף משנה, אך דעת ר"ת דכלאים הותרה לגמרי בציצית אף שלא בשעת קיום המצוה.

לו. להלן סי' י"ט [עין ע"ה] נתבאר שיש שיטת הפוסקים לחוש למ"ד ציצית חובת טלית, אך לפי מה שנתבאר אין לחוש בזה לכוון לקיים מצות ציצית בשעת הטלת הציצית על הבגד, דלמ"ד חובת טלית גדר המצוה עצם הענין שחוטי הציצית על הבגד, וכיון שהמצוה אינה הפעולה, לא איכפת לן בכוונה, דלא שייך בזה חסרון דמתעסק.

20

כוונת מצות הס ידעו דורותיכם כ ציצית, צריך לכו כל מצותי, וכ "למען תהיה תו אותה הכוונה כתיקונה.

והיה אפשר לנ של לכת יתברך על פי ה ניתנה מצוה זו. הענין גם למצוה כגון בברית מילו לכוון טעם המ וכדומה.

ורבים הבינו להרחיב לשיטת המ"ד ז דבשאר כל הנ שעושה המצוה ובמצות אלו צו כפי מה שמפור יעקב [הל' סוכה פי שייכי להא דמ] בקיום המצוה, ו הלכה ד"ה ו"ה] ו מגדים מבואר ז כדי לקיים המצו לענין במשנה ברורה נ מגדים לענין תנ ואפילו אם לא יצא.

אמנם לפי מה בהעדר מתעסק, לכאור

נכתב,
מצות
ואם
עובר
לאים:
דגם
שיהא
נכתב,
דעתו
ם לא
לדון
ן כאן

ן ה'
ידעו
קיומה
צוה"
בתם,
עושה

דכיון
למען
א ידע

א צריך

לגמרי

נתבאר
ה עצם
חסרון

כוונת מצות הסוכה כפי פשטה, דהיינו למען ידעו דורתכם כי בסוכות הושבתני, וכן לענין ציצית, צריך לכוון "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי", וכן לענין תפילין צריך לכוון "למען תהיה תורת ה' בפיך", ואם לא יכוון אותה הכוונה יראה שלא קיים המצוה כתיקונה.

והיה אפשר לבאר בדברי הב"ח שהוא ענין של לכתחילה שיכוון לקיים רצונו יתברך על פי הטעם שמפורש בתורה דלכך ניתנה מצוה זו. ובספר דרך פקודיך הרחיב הענין גם למצות שלא כתוב בתורה "למען", כגון בברית מילה שהוא אות, במצה וכדומה לכוון טעם המצוה כי לא הספיק בציקם וכדומה.

ורבים הבינו בדברי הב"ח שבא בדבריו להרחיב גדר הכוונה במצות אלו לשיטת המ"ד דמצות צריכות כוונה, והיינו דבשאר כל המצות הדין דצריכות כוונה שעושה המצות לשם ה' ועל פי ציוויו, ובמצות אלו צריך גם כוונה לטעם המצוה כפי מה שמפורש בתורה. וכן נקט בביכורי יעקב (פ"ג סנה"ס מ"ב) שכתב דדברי הב"ח שייכי להא דמצות צריכות כוונה המעכבת בקיום המצוה, וכן במשנה ברורה (נ"ט ס' נ"א) הלכה ד"ה י"א] כתב דמדברי הב"ח והפרי מגדים מבואר דבמצות ציצית בעינן כוונה כדי לקיים המצוה, הרי דפירש הכוונה לטעם המצוה לענין של כוונה הכללית, אולם במשנה ברורה (נ"ט כ"ה, ט"ז) כתב בשם הפרי מגדים לענין תפילין, דבדיעבד אינו מעכב, ואפילו אם לא כיוון רק לשם מצוה בלבד יצא.

אמנם לפי מה שנתבאר [ענין ו'], דהחסרון בהעדר כוונה הוא בזה דחשיב מתעסק, לכאורה אין כוונת טעם המצוה

שייך למצות צריכות כוונה, שהרי כל שיודע שעושה כאן המצוה שציוותה תורה שוב לא שייך לומר דהוי מתעסק. וצריך לומר בשיטתם דנקטו בהא דצריכות כוונה, דאין זה ענין לאופן של ידיעת המצוה לבטל ענין של מתעסק לבד, אלא שיש כאן ענין חיובי של כוונה, ולכן שייך להוסיף מה שצריך עוד עבור הכוונה. ואולי יש לומר דס"ל דמאחר דזה עצם טעם המצוה כמפורש בתורה, הרי כל שלא כיוון לטעם זה, הוי כלא נתכוון למצוה זו. **ל**

הכוונה הטק ממעשה המצוה

ויתכן להציע בזה שאין דברי הב"ח לענין כוונה אלא לענין אחר, והוא דמאחר שאמרה התורה טעם המצוה, א"כ תכלית המצוה שיפעל אצל נפשו ענין כוונת המצוה, על דרך משל, מצות שמחה ביו"ט, דצריך לשתות יין ולאכול בשר לקיים מצות שמחת החג, הנה אם יאכל בשר וישתה יין אך לא ישמח בשמחת יו"ט, אפשר דלא קיים המצוה כלל כיון שהמצוה היא השמחה וענינים אלו הם רק אמצעים כדי לשמח, אך אפשר דקיים המצוה המוטלת עליו, שהרי עשה הפעולות שצריך לעשות, אמנם פשוט דלא קיים המצוה כתיקונה, דודאי חסר מעיקר המצוה אם אינו משמח עצמו ע"י זה, שהרי זאת היא תכלית ענין אכילה ושתיה לקיים ה"ושמחת בחגך".

ולעניננו, מאחר דמפורש בתורה שלבישת הציצית היא למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, הרי זאת היא תכלית המצוה, וכל שלא נתכוון לזכור ולהשריש בעצמו ענין קיום כל המצות, חסר מעבודת המצוה, שהרי מעשה המצוה הוא ללבוש ציצית כדי לזכור עשיית כל המצות. ועל דרך זו בתפילין

ל

ך

21

מעיקרא אינו
ואם מתבטל ע

קיום כז

סעיף י'. אם
ידיו

וכשיטול ידיו י

כשילבש טליח

גם את זה, וא

ראשון. בגמ' נ

תפילין, היה ו

שמה יאבדו ו

בהן ומברך ע

איתא, מכאן

היום ומתעטן

צריך להסיר

ולהתעטף ולב

לברך, יעו"ש

תפילין לציציו

ברכות [דף י"ד

הר"ר משה מ

דמותר להתעו

ואחר שיטול

ובבית יוסף

במס'

שעמדו על ז

אחר שכבר נ

המצות שצרי

[פסמים דף ז' ע

לח. אולם בט"ז

עצרת עד הלילו

המצוה לגמרי,

ישראל, ואין זו תוספת לכוונה, אלא זה הוא
בכלל מעשה המצוה, לישב בסוכה ולהתוודע
בענין יציאת מצרים, ורק אם נתכוון בכוונה
הראויה לכוון קיים המצוה כתיקונה. L

שהם למען תהיה תורת ה' בפיק, זאת היא
המצוה לעשות פעולה לקשור עצמו בעול
מלכותו יתברך, ובדרך זו בסוכה שהיא למען
ידעו דורתכם כי בסכות הושבתי את בני

טעם בדיקת הציצית משום חיוב ע"ה הבגד
או משום הברכה

סעיף ט'. קודם שיברך, יעיין בחוטי הציצית
אם הם כשרים, כדי שלא יברך

לבטלה. כתב הט"ז [סק"ט], דלגבי החשש
שילבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית,
אוקמינן ליה אחזקתו שהיה כשר, רק לגבי
הברכה משום חומרא דלא תשא החמירו
לבדוק, ולכן מי שיש לו הרבה בגדים של ד'
כנפות כיון שברכה אחת לכולם א"צ לבדוק
רק אחת מהם. וכן הוא משמעות לשון
השו"ע שחיוב הבדיקה רק משום הברכה
ולא משום קיום מצות ציצית, ומקור הדברים
בדברי הרא"ש בסוף הל' ציצית, שהחרד אל
דבר ה' יבדוק הציצית משום חשש ברכה
לבטלה. ובתשובת הרא"ש [נלל כ', סי' ט']
מבואר שיש לסמוך על החזקה. אמנם במגן
אברהם לא חילק בכך וכתב [סק"ט] דחייב
לבדוק, משום דאין סומכין על החזקה
במקום שיכולים לבררו.

והנה להלן סי' י"ג מבואר דבמקום אונס
מותר ללבוש בגד של ד' כנפות בלי
ציצית. אמנם במגן אברהם שם [סק"ט] העלה
שיש עכ"פ איסור דרבנן ללבוש הבגד אף
במקום אונס. ומעתה יש לומר דהפוסקים
בזה לשיטתם, דבאמת מי שסמך עצמו על

אמנם אפשר לומר באופן אחר, כיון דכל
טעם הבדיקה משום שאין לסמוך
על החזקה כשאפשר לברורי, נמצא דכל הדין

לו. בהגהות רעק"א כתב שאי אפשר לחייב לבדוק משום חשש שלובש בגד בלא ציצית, שא"כ אין לדבר סוף,
שיצטרך לבדוק בכל שעה, שמא עתה נפסקו והולך בלא ציציות, ומאי שנא שעת לבישה או אח"כ, וכיון דאי
אפשר ובע"כ סומכים על החזקה, צריך לבדוק רק משום ברכה, שהרי על זה יש תקנה בבדיקה אחת. אולם
היה אפשר לחייב בדיקה משום קיום המצוה, כדי שיקיים מצות ציצית, כהא דחזינן לענין עיטוף, דסגי בעיטוף
כדי הילוך ד' אמות כדי לקיים המצוה מן המובחר, ובזה סגי בבדיקה אחת, אולם ראה לעיל [ענין ה'] דהעיטוף
מועיל על כל הלבישה.